

SZAKDOLGOZAT

HOGYAN TANULJUNK A FANTÁZIA ÉS A FANTASZTIKUM VILÁGÁNAK SEGÍTSÉGÉVEL?

A science-fiction és a fantasy az általános iskolában

PALKOVICS TAMÁS

2024

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Kaposvári Campus

Neveléstudományi Intézet

Tanító alapképzési szak

**HOGYAN TANULJUNK A FANTÁZIA ÉS A
FANTASZTIKUM VILÁGÁNAK SEGÍTSÉGÉVEL?**

A science-fiction és a fantasy az általános iskolában

Konzulens: Dr. Domokos Áron

Konzulens intézete: Neveléstudományi Intézet

Készítette: Palkovics Tamás

CM66ZK

Kaposvár

2024

Tartalomjegyzék

Tartalom

Tartalomjegyzék.....	3
1. Bevezetés.....	4
2. Szakirodalom.....	5
2.1. Science fiction	6
2.2. Fantasy.....	8
2.3. Miért lehet ennyire népszerű?.....	10
2.4. Népszerűség világviszonylatban.....	10
2.5. Népszerűség Magyarországon.....	13
3. Anyag és módszer	14
3.1. Taníthatósága.....	14
3.2. Alkalmazott módszerek helyszíne	15
3.3. Kérdőív	17
4. Eredmények és értékelésük	19
5. Science fiction és a fantasy alkalmazása a tanórán	28
6. Következtetések és javaslatok.....	33
7. Összefoglalás.....	34
8. Felhasznált irodalom	35
9. Ábrajegyzék	40
10. Mellékletek.....	41
11. Nyilatkozatok	52

1. Bevezetés

Szakedolgozatomban a fantasy és a science fiction pedagógiában való alkalmazását és a használatának fontosságát mutatom be. Amit ki fogok fejteni a dolgozatomban az, hogy a fantasy és a sci-fi művek hasznosak lehetnek az iskolában bizonyos tantárgyak keretein belül. Miben tér el egy ilyen fajta mű az eddigi könyvektől, mely területeken tudnának segíteni a diákoknak az oktatásban? Melyik tantárgyak keretein belül lehetne hasznosítani ezen műfajok népszerűségét?

A téma aktualitását az adja, hogy a mai fiatalok körében a science-fiction és a fantasy műfaj klasszikusai a legkedveltebbek között vannak. Csakhogy a legismertebbeket említsem *Mátrix*, *Csillagok között*, *Én, a robot* és a *Csillagok háborúja* filmsorozatot is több generáció kísérte figyelemmel közülük, nagyon sokan el is olvasták a történeteket. A *Trónok Harca*, *Éhezők viadala* és a *Harry Potter* könyvsorozat pedig már eladási rekordokat döntött. Mindez azt jelenti, hogy manapság, amikor az olvasási kedv drasztikusan csökken a vizuális média miatt, addig a sci-fi és a fantasy műfaj meg tudja szólítani a mai olvasó fiatalokat. Mivel én is a fiatalabb korosztályhoz tartozom, én is nagy kedvelője vagyok ezeknek a műfajoknak. Konkrétan a *Harry Potter* könyveknek köszönhetem, hogy az olvasás az egyik kedvenc szabadidős tevékenységemé vált. Elolvastam az összes kötetet, majd utána sorra vettem a fantasy és sci-fi műfaj további klasszikusait. Szintén a saját példamból tudom, hogy ezek a művek segítenek a műfaji sajátosságukból adódóan a képzelőerő és a fantázia kiszélesítésében. A dolgozatom első felében bemutatom ennek a két zsánernek a szakirodalmi háttérét egészen a kezdetektől napjainkig. Be fogom mutatni a műfajok korai megteremtőit, akik letették a science fiction és a fantasy alapjait. Pár mondattal ismertetem ezeknek a stílusoknak legnagyobb klasszikusait, amelyek a legnagyobb hatással vannak a fiatalabb korosztályokra. Azt is elemzem, hogy globálisan és az ország határain belül mennyire tudják megszólítani ezek a művek az embereket.

A sci-fi és a fantasy létjogosultságát az oktatásban többféle módon is alátámasztom. Egy általam választott intézményben első osztálytól a nyolcadik osztályig fogok kérdőívet kitölteni a gyerekekkel a két műfaj hozzájuk fűződő kapcsolatáról és a véleményükről a tanórákon való lehetséges alkalmazásukról. Ezeket a kérdőíveket megvizsgálva próbálok következtetéseket levonni ennek a két zsánernek az oktatásban betölthető szerepéről. Konkrét példával is szeretném illusztrálni azt, hogyan jelenhetnek meg a science fiction és a fantasy történetek egy konkrét tantárgy keretein belül.

2. Szakirodalom

A science-fiction és a fantasy már évszázadok óta jelen van az irodalomtörténetben, csak még akkor nem ezen a néven nevezték. Már az 1800-as évek végén, illetve az 1900-as évek elején jelentek meg olyan művek, amik akkoriban a zsánerek közé tartoztak. Ezek közül a legjelentősebbek Jules Verne és H. G. Wells könyvei voltak. Wells a sci-fi köztudatba az *Időgép* című könyvével robbant be, amelyet később még nagyszerűbb alkotások követték (Pintér 2020). Elsősorban Verne volt az, akinek regényein generációk nőttek fel, az ifjúsági korosztálynál a XX. század második feléig nagy népszerűségnek örvendett.

A *Star Wars* filmek megjelenésével a XX. század vége óta a fiatalok érdeklődése eltolódott a vizuális média, azaz a mozi és a televízió irányába (Sós 2016). Az általánosságban is elmondható volt, hogy az olvasást háttérbe szorította a film (Beregi 1999). Viszont a sci-fi és a fantasy népszerűsége óriási mértékben nőtt, ezért a tudományos fantasztikus irodalom szimpatizánsai is egyre többen lettek. A médiumok versenyében a könyvolvasás háttérbe szorult, ennek ellenére a fantasztikus karakterek kedveltsége az olvasnivalók között inkább növekedett, minden ötödik diák pozitívan viszonyult hozzá (Gombos —Hevérté — Kiss 2015).

A mozgóképek dominanciáját jelentősen ellensúlyozta az 1997-ben kiadott J. K. Rowling által írt első *Harry Potter* könyv, amely világszerte óriási sikert aratott. Több mint száz millió példányt adtak el belőle az évek során (Nagy 2020). A könyvsorozat többi része is hasonló népszerűségnek örvend a belőlük készült filmadaptációkkal együtt. Hasonló sikereket ért el a *Gyűrűk ura* trilógia is, könyv és film formátumban is. Kimondható, hogy napjainkban az ifjúság körében a fantasy és a sci-fi irodalom mondható a legkedveltebbnek.

2.1. Science fiction

Napjainkban a sci-fi vagy science fiction, magyarul tudományos fantasztikus műfaj óriási népszerűségnek örvend az emberek között (Todorov 2002). A science fiction művek közé tartozik a *Csillagok háborúja*, a *Dűne*, a *Mátrix*, a *Csillagok között* és még ide tartoznak a szuperhősös alkotások is mint például a *Marvel* és a *DC* filmek is (Szélesi 2020). Ebből is látszik, hogy manapság nagy az érdeklődés a különböző sci-fi könyvek, sorozatok és mozgóképek iránt. A science fiction irodalmi alkotások formájában kezdte meg hódítását (Todorov 2002). Alapvetően a zsánerek közé tartozik. Igen sokszínű, változatos és széles skálán elhelyezkedő művekről beszélhetünk, ezért nehéz meghatározni a pontos kezdetét (Sánta 2012). Arról nincsen közös nevező, hogy melyik az első science fiction könyv. Mégis több olyan feljegyzés akad, amely rendelkezik a műfaj jellemzőivel és sajátosságaival (Bakó 2022). Sok olyan írás akad, amelyeket ehhez a típushoz lehet sorolni. Néhányan azt állítják például, Jules Verne *Utazás a holdba* című könyve az első sci-fi hasonlító mű. De vannak olyanok, akik szerint Mary Shelley által írott *Frankenstein* művével kezdődött (Argay 2021).

Sőt az imént említett művekre nem éveket, de még nem is csak évszázadokat, hanem több mint egy évezredet ver az első „sci-fi”, amit Lukiánosz görög író írt a 2. században. Az író, Lukiánosz korának egyik legkedveltebb satíráírója volt, erre utal az is, hogy körülbelül 80 alkotása ma is ismerhető (Koroknai 2023). Nagyon nehéz pontosan kitalálni mégis melyik az első igazi sci-fi-alkotás, de Lukiánosz űrlényekről, csillagközi űrhajósokról és űrbéli csatákról ír *Igaz történet* című könyvében (Lukiánosz 1982). Az *Igaz történet*, a görög író műveinek évszázadokig nem voltak követői az irodalomban igaz, nem a szerzők álltak le ezekkel a történetekkel, hanem több száz évvel később írók letek benne inspirációra (Koroknai 2023). Például Jonathan Swift az *Igaz történetet* olvasva állt neki saját sci-fi történetének, a *Gulliver utazásainak*, míg Edgar Allan Poe egy Lukiánosz történetéhez hasonló holdi utazást mesél el az *Egy bizonyos Hans Pfaall* semmihez sem fogható kalandjai című könyvében (Visy 2017). Tehát míg Lukiánosz valódi célja az lehetett, hogy egy túlságosan abszurd utazási elbeszélést hozzon létre, igazából akaratlanul elindította a science fiction művek kezdetét (Koroknai 2023).

A XIX. század végén és a XX. század elején jelentek meg olyan alkotások, amelyek óriási hatással voltak a műfajra. Ezek az alkotások Jules Verne és H. G. Wells nevéhez fűződnek. Wells-nek mindkét században jelentek meg könyvei, ő volt talán a modernebb science fiction alkotások egyik képviselője (Pintér 2020). Olyan művei jelentek meg, mint

például *A láthatatlan ember*, *Az emberek a Holdban* és *Az időgép*. Verne tudományos fantasztikus művei közül az egyik leghíresebb talán az *Utazás a Holdba* című könyve, ahol már az űrutazás is megjelenik. Hasonló alkotásaik vannak, mégis néhol különböznek, Verne inkább próbálja reálisan a fizikát és a tudományt használva a történetbe leírt eseményeket ábrázolni, addig Wells néha abszurd dolgokat talál ki, mint például léghajóval eljutni a Marsra (Gazdag P. Müller 2014). Másik szempontból meg Wells sokat nyitottabb volt az élőlények és az emberiség iránt, többször is megemlíti, hogy nem szabadna ennyire szabályok közt élni az embereknek (Kánai 2018). Ennek a két írónak a munkásságának hála ezután a műfaj szárnyalni kezdett, és talán ebben az évszázadban élte aranykorát is. Ebben a korszakban még jelentek meg zseniális alkotások, mint például Isaac Asimov *Én, a robot* című könyve és a *Végső kérdés* című novellája is. Még meg lehet említeni Douglas Adams alkotását a *Galaxis útikalauz stopposoknak* című könyvét, ami kicsit eltér a többitől mivel humorosabb oldalról közelíti meg a történetet. A könyvek mellett számtalan magazin, képregények, és filmek is jelentek meg, ezzel elősegítve a sci-fi népszerűség növekedését ebben az időben (Argay 2021).

Manapság főleg sorozatok és filmek formájában nagyon népszerű a sci-fi (Lichter 2018). Ezekből is látható, hogy napjainkban ennek a zsánernek a népszerűsége töretlen. A nagy választék között találhatóak klasszikus könyvek mozgóképes változata is, mint a már említett *Én, a robot*, *Mátrix* és a *Dűne* című alkotások. Az előbb említett művek mellett más eredeti ötletek is megjelentek, melyek nem írott formában kerültek a köztudatba először, mint például az *Transformers*, *Az alkotó* és az *Avatár* filmek is, amelyek óriási sikerrel debütáltak a mozikban. Mindenképp megemlíteném még a George Lucas alkotásait is, az új *Star Wars*-filmeket és sorozatokat, amik az utóbbi időben legnagyobb hatással voltak a mozgóképes sci-fikre, és hatalmas népszerűségnek örvendenek. Más platformokon is hódít ez a zsáner mivel a videójáték piacon is előkelő helyet töltenek be és ennek hatására az írott formátumú változatai is egyre nagyobb népszerűségnek örvendenek (Beregi 2010).

2.2. Fantasy

A fantasy a mai modern értelmében körülbelül kétszáz évre nyúlik vissza, az eredetét keresve mégis egészen az ókorig kell visszatekinteni. A természetfeletti csodák és az erők (történetek, fantázia élőlények) a kezdetektől hozzátartoztak az irodalomhoz, szinte az elejétől kezdve, ám később már különbséget lehetett tenni a kitalált fantasztikumot tartalmazó alkotások, illetve a régi népek által hagyott történetek között (Argay 2021). Tartalma nagyon sokat merít mítoszokból, vallásokból, ezért nagyon sok képzeletbeli, valóságtól elrugaszkodott karakterrel helyszínnel és történettel mutatkozik (Hegedüs 2012). Az író által megteremtett világ általában rendelkezik saját földrajzzal, illetve van saját történelme, saját mitológiája (Uhrman 2023).

A műfaj történetének áttekintésénél meg kell említeni néhány alapvető különbséget a hagyományos, népi eredetű mítoszok és tündérmesék, valamint a modern értelemben vett fantáziatörténetek között, hiszen ezek a különbségek miatt térnek el egymástól (Hegedüs 2012). Több tényezőt is meg lehet említeni, de az első a helyszín. Ezek az alkotások gyakran másik valóságban és világban játszódnak, amelyek, bizonyos részekben meglepő hasonlóságot mutatnak azzal a világgal, ahol élünk, mégsem azonosíthatók vele (Galuska 2015).

Még van egy fontos és lényeges különbség a természetfeletti jelenségek megjelenésének a mennyisége. (Mendlesohn 2002). Általában egy népi történetben pár darab csodás esemény történik, a fantázia mesékben a természetfeletti erők és lények sokkal többször fordulnak elő (RV 2009). A népi történetek bizonyos eseményekre korlátozódnak, addig a kitalált világok részletesebben, izgalmasabban és néhány esetben látványosabban mesélnek (Galuska 2015). Később a felvilágosodás korában ennek ellenére a nem igazán nézték jó szemmel, voltak bizonyos személyek, akik kifejezetten nem tetszettek a fantasy műfaj szárnypróbálgatásai (Kreeft —Tacelli 2020). Ebben az időszakban az alkotók stílusa inkább a realizmus irányába fordult, és ezekben néhol ellenséges módon tüntették fel a fantasztikus motívumokat. Emiatt a felvilágosodás közepétől kezdve, pár darab kísértethistórián kívül, nem sok fantáziatörténet keletkezett (Erdélyi 2014). A fantasy műfaj számára mégis fontos volt ez az időszak mivel a realista művek miatt külön tudtak válni és önálló részként tudták folytatni a megkezdett utat (Argay 2021).

A mai modern fantasy műfaja a XVIII. század vége fele kezdett igazán kibontakozni (Szerdahelyi — Juhász 1992). Sok író próbálkozott is, de az áttörés nem jött össze. Azonban XIX. század végén, amikor is a modern fantasy irodalom George MacDonald révén kezdett elindulni. MacDonald írta *A hercegnő és a kobold* (Angolul: *The Princess and the Goblin*), valamint a *Phantastes* című könyveket, amelyek közül a *Phantastes* könyvet tartják az első olyan alkotásnak, amely olyan fantasy regény, amely a felnőttek számára készült (Kádár 2010). Ezek után olyan írók is hozzáadtak az alkotásaikkal a születőben levő műfajhoz, mint Oscar Wilde, illetve Edgar Allan Poe. Az *Weird Tales* című magazin első száma 1923-ban megjelent és ez mindent alaposan megváltoztatott (Galuska — Feleky 2015). Ezek a fajta magazinok lettek a fantasy alkotások elsődleges megjelenési lehetőségei, és segítségével a műfaj – a horror és a sci-fi mellett – gyorsan elterjedt az emberek között az Egyesült Királyságban, illetve később az Egyesült Államokban is (Galuska — Feleky 2015). Ennek a zsánernek az előtte levő akadályokait ugrották meg a J. R. R. Tolkien által írott népszerű művek, *A Hobbit* és a *Gyűrűk Ura* című könyvek. Ezek a művek nemcsak az epikus fantasy műfajt teremtették meg, hanem az emberek között is elismerté váltak ezek a történetek (RV 2009).

Manapság hatalmas népszerűségnek örvend a fantasy, azonban a könyvekről átterült a hangsúly a vizuális médiára (Beregi 2002). Az utóbbi években is létrejöttek számottevő fantasy művek, mint például a *Percy Jackson, Trónok harca* és napjaink egyik legsikeresebb varázsló alkotás a *Harry Potter* (Szélesi 2020). A digitális fejlődés miatt egyre több helyen fordultak elő a fantasy művek, így a videojátékok piacát is meghódították ezek a történetek. Ilyenek például a *The Witcher*, a *League of Legends* vagy a *The Legend of Zelda*, amik egy óriási, látványos és izgalmas világ megteremtésével vonzzák be játékosait (Beregi 2010). A kisebb korosztály is talál magának ilyenfajta játékokat, mint például a *Minecraft* vagy a *Lego* által kiadott videojátékok. Rendkívül népszerűek még a szerepjátékok, azok közül talán a legnépszerűbb a *Dungeons and Dragons* ahol a résztvevő játékosok fantázia szereplők bőrébe bújhatnak. Ez egy nagyon felkapott jelenség az emberek közt, mivel kedvenc karakterükké válhatnak és aktívan részt tudnak venni a híres fantasy történetekben (Argay 2021).

2.3. Miért lehet ennyire népszerű?

Mi lehet az oka, hogy manapság a fiatalok ennyire vonzódnak egy elképzelt, varázslatos világhoz? A felnőtt emberek is hogy tudnak olyan alkotást olvasni vagy akár nézni, ami egy kitalált helyen játszódik és „fura” figurák szerepelnek benne?

Carl Gustav Jung svájci pszichiáter és pszichológus ezt úgy magyarázta, hogy a mai kor embere elszakadt a mitikus gyökereitől, tehát ezek a művek azt az igényt képesek pótolni számukra. Jellemző rá a kollektív tudattalan felé való fordulás az egyén számára (Jung 1989). Ezt az is bizonyítja, hogy az egyes Jung által meghatározott személyiségjegyek megfeleltethetnek bizonyos science-fiction vagy fantasy karaktereknek, mint például az űrutazó a tudás vagy akár a mágus és a gondolkodás (Varju 1999). Talán ez is az egyik igen fontos oka, amiért emberek milliói rajonganak ma is az ilyen típusú alkotásokért, könyvekért, filmekért és egyéb művekért.

Azon kívül, hogy rengeteg élményt, boldogságot és humort adnak ezek a művek, mellette sok hasznos tulajdonsággal ruházza fel az olvasót (Jones 2020). Ester Jones angol professzor - aki a Clark University docense - szerint azok az emberek, akik ilyen jellegű könyveket vesznek a kezükbe szabadidejükben, sokkal hatékonyabban és könnyebben birkóznak meg azzal, hogyan nézzenek szembe a való világ igazi problémáival. Elképzelését kutatások mutatják be, amelyek alátámasztják azt, hogy ezek a műfajok fejlesztik a kritikai gondolkodást, az érzelmi intelligenciát, illetve etikus gondolkodásra sarkallják olvasóikat (Jones 2020).

2.4. Népszerűség világviszonylatban

A *Forbes* (egy amerikai üzleti magazin) 2018-as cikke szerint a science-fiction és a fantasy könyvek eladása megduplázódott a világban a 2010-es évtől számítva. Több mint 50%-kal nőtt a könyvek eladása az emberek között Amerikában, egyre népszerűbbek a széles közönség körében (Sós 2022). Ami viszont ezekben a számok tükrén belül nagyon nagy furcsaság, hogy a klasszikus értelemben vett nyomtatott könyvek eladása nagyon visszaesett. A nyomtatott könyvek eladásai az összes műfajban 23%-kal estek vissza 2009 óta (Rowe 2018). 2012-ben érte el az óriási mélypontot amikor drasztikusan visszaestek, majd a következő két évben 12%-kal visszaálltak. Az sci-fi és fantasy nyomtatott alkotások eladásai azonban 2009 óta teljes 50%-kal estek vissza, azóta pedig alacsony számban látható változás ebben az ügyben.

Ami viszont nagyon érdekes adat az, hogy 2010 óta nőtt a saját kiadású és az Amazon által kiadott e-könyvek darabszáma, ezek adták az eladások majdnem felét. 2017-ben az e-könyvek adták a print, digitális és hangoskönyv eladásainak 48%-át. 2017 május és 2018 között a legtöbb eladott példányszámú műfaj a fantasy volt (Sós 2022).

A következő évben 2019-ben az amerikai könyvpiacra a hatodik legtöbbet eladott könyvek a fantasy alkotások voltak 2,96 millió darabbal, és közvetlenül a rangsorban a hetedik helyen science fiction követte 2,68 millióval. Ebben az évben az összes eladott könyvek közül 13%-a fantasy vagy science fiction mű volt (Rowe 2018).

Amit szintén még meg kell említeni, hogy nemcsak a könyvekben, de a mozgóképekben is ezek a műfajok állnak előkelő helyen. A személyes tapasztalataim alapján is a leghíresebb streamingszolgáltatók köreiben is a (*HBO Max, Netflix, Disney+*) között a legnézettebb sorozatok és filmek a sci-fi vagy fantasy műfajú alkotások. Ez is bizonyítja, hogy rengeteg platformon tudnak eljutni az emberekhez ezek a történetek (Clark 2022). A mozikban is évről évre jelennek olyan science fiction vagy fantasy alkotások, amelyek óriási nézettséget hoznak (Clark 2021). Manapság ilyen filmek például az *Avatar*, a *Dűne* és a *Star Wars* filmek is amelyeket hatalmas izgalommal várnak az emberek és nagyon nagy bevételt hoznak a premierjeik után.

Egy 2015 novemberében indított és egy évvel később lezárt globális felmérés keretein belül mérték fel a világon a sci-fi és a fantasy népszerűségét és hasznosságát (Menadue 2017). A felmérés megvizsgálta a Science fiction olvasóinak jellemzőit, a művekkel és szerzőkkel kapcsolatos tapasztalataikat és ismereteiket. Megvizsgálta a tudománnyal és a sci-fivel kapcsolatos attitűdjüket, valamint a valódi és a kitalált tudósok hasonlóságáról alkotott véleményüket. A hanyatló olvasási szokásokkal ellentétben a sci-fi és fantasy közönség folyamatosan nagy mennyiségben olvas könyveket, valamint nézi ezeket a fajta sorozatokat, illetve mozifilmeket (Menadue 2017).

Felfedezték, hogy a sci-fi és a fantasy olvasása szerepet játszhat abban, hogy a fiatalok rendszeresen, tartósan és kognitív szempontból előnyösen alkalmazzák az olvasást, és inkább kiegészíti a fogyasztás egyéb formáit, nem pedig verseng velük. Azt is megállapították a korábbi kutatásaikban is, hogy a science-fiction óriási hatással van a tudomány közvélemény általi megítélésére és elfogadására. (Menadue 2016). Ebből az következik, hogy a sci-fi és a fantasy ma már az emberek széles köre számára az élet normális része, és a sci-fi pozitív hatással van a tudományos törekvések népszerű értelmezésére, elfogadására és támogatására.

Ezek az eredmények is alátámasztják, hogy igenis hasznos eszköz lehet a science-fiction és a fantasy a mindennapi életben.

909 ember töltötte ki a felmérést, ami az interneten keresztül jutott el az emberekhez. A válaszadók közel a fele (42,8 %) Észak-Amerikából származik. A teszt kitöltői között a 22%-a európai. A vizsgálat során a kimaradt 33% személyek 17 különböző országból vagy régióból származik. A felmérésre adott válaszok azt jelzik, hogy a tudományos-fantasztikus közönség ma kiegyensúlyozottabb nemi és életkori profillal rendelkezik, mint azt a korábbi tesztek mutatták ki. A válaszadók átlagéletkora 42,3 év, legnagyobb százalékban a 30-39 év közötti emberek töltötték ki (Menadue 2017). Ami viszont nagyon érdekes, hogy a nemek aránya pedig a női válaszadóknak kedvez, akik az összes válaszadó több mint a felét teszik ki. A tesztben résztvevők 54,5 %-a nő, 45,5-a férfi.

A felmérésben résztvevők többsége (87,3%) 15 éves kora előtt találkozott tudományos-fantasztikus művekkel, és 76,5%-uk ugyanannyit vagy többet olvas most ilyen alkotásokat, mint amikor először elkezdte. A science-fiction és a fantasy közötti műfaji preferenciák javarészt egyenletesen oszlanak meg, az idősebb és a férfi válaszadók kismértékben részesítik előnyben ezeket a műveket. A legtöbben (80,1%) rendszeresen olvasnak, és 92,1% sci-fi és fantasy filmeket és tévéműsorokat is néz. A sci-fi és a fantasy a preferált irodalom az emberek 85,6%-nál, és ugyanekkora arányban állítják, hogy a sci-fi és a fantasy ugyanolyan jó vagy jobb, mint másfajta alkotások. Nagyon erős pozitív visszhang érkezett arra a felvetésre, hogy a sci-fi általánosságban nyitja meg az olvasókat az új ötletek előtt (Menadue 2017). Ezt a válaszadók nagy többsége, 92,7%-a hiszi el.

Ebben a felmérésben azonosított személyeket a tudomány iránti nyitottság és a tudományba vetett hit, a folyamatosan nagy mennyiségű olvasás és a nagyon magas iskolai végzettség jellemzi. A válaszadók rokonszenvesek a tudomány és a tudósok iránt, és úgy gondolják, hogy a sci-fi és a fantasy olvasása tudományos megértést és pozitív attitűdöt inspirál a tudományhoz, illetve elősegíti a fiatalok oktatását is (Menadue 2017). A sci-fi olvasása pozitívan megváltoztathatja az új olvasók tudományhoz való hozzáállását. Ez az első cikk, amely leírja egy általános online sci-fi és fantasy közönségkutatás eredményeit, amelyet nem egy fantasy vagy sci-fi kiadó terjesztett elő (Menadue 2016).

2.5. Népszerűség Magyarországon

Amikor még én is általános iskolába jártam, a közvetlen környezetemben mindig téma volt a baráti társaságunkban egy éppen aktuális science-fiction vagy fantasy alkotás. Fiatalabb korunkban az inkább kisebb gyerekeknek szóló művek voltak a beszédtemák, mint például a *Harry Potter* könyvsorozatnak első része, a szuperhősös képregények vagy éppen, ha vizuális médiát nézzük akkor a *Csillagok háborúja* animációs változatai. Később, amikor már beléptünk a kamaszkorba, akkor is megmaradtak kedvelt beszélgetési témáknak ezek a zsánerek, viszont itt már a komolyabb és felnőttebb történetek kerültek a középpontba. Itt olyan alkotások is előkerültek ami már a felnőtté válással vagy a halállal is foglalkozik, ilyen művek voltak akkor nagyon népszerűek a köreinkben, mint az *Éhezők viadala*, *Dűne* vagy az *Emlékek őre*.

Ezekben a művekben azon kívül, hogy mindegyik egy kitalált fantázia világban játszódik, volt még egy közös vonás, hogy mindegyiknek a főszereplője gyermek éveinek a vége fele járó fiatal személy volt. Ezekkel a karakterekkel mi nagyon könnyen tudunk azonosulni. Ezért is lehetett, hogy a társaságunkban ilyen ismertek voltak ezek a történetek, mert közel velünk egykorúak voltak a főszereplők ezekben a művekben. Nincsenek erre számszerű adataim, hogy az én fiatalabb koromban mennyire voltak az iskolai társaságomban népszerűek ezek a történetek, viszont a személyes tapasztalataim alapján érezhető volt, hogy intenzíven érdeklődik a korosztályom a sci-fi és a fantasy iránt.

Úgy gondolom, hogy nemcsak az én környezetemben, hanem az egész országban is a legnépszerűbb műfajok közé sorolhatók a science fiction és a fantasy művek (Tóth 2017). Ez azonban a 20. század vége felé még nem volt egyértelmű. Ezt az is bizonyítja, hogy nem is igazán foglalkoztak ezekkel a zsánerekkel, nem voltak megtalálhatóak az irodalommal, vagy akár a társadalommal foglalkozó kutatásokban, illetve szakirodalomokban sem (Varju 1999). Viszont manapság rengeteg neves szakember dolgozik ezzel a témával, publikációk, cikkek és kutatások, illetve számtalan szakirodalom jelenik meg világszerte.

Az előző évszázad vége felé ezeknek a zsánerek olvasásának hanyatlásának másik oka az is lehet, hogy áremelkedés, illetve színvonal visszaesés történt (Rinyu 2002). Ellenben a mai olvasási szokások között előkelő helyen vannak a science fiction és a fantasy művek. Különkülön is jó eredményeket hoznak, viszont, ha egybe számítanánk az eredményeket, akkor a listán az első helyek között jelennének meg, mint tudományos fantasztikus alkotások. A 2019-

es kutatási adatok alapján óriásit nőtt a népszerűsége ennek a két műfajnak (Gombos — Csima 2019).

Tehát manapság szinte a világ minden részében ismerik ezt a két zsánert. Vannak olyan országok, ahol nagy népszerűségnek örvendenek ezek a történetek és ezek az országok közé tartozik Magyarország is. A szakirodalmak és saját tapasztalataim alapján is nagyon érdeklik ezek a science fiction és fantasy történetek a mai gyerekeket.

3. Anyag és módszer

3.1. Taníthatósága

Éppen ezért napjaink oktatásában megkerülhetetlenné válik ezek a zsánerek említése irodalom órán vagy akár egy bármelyik másik tantárgy esetében. Persze kérdéses, hogy az amúgy is zsúfolt irodalom-tananyagba hol férne bele egy-egy igényes sci-fi regény vagy film. Mondjuk a felvilágosodás témakörénél, amikor amúgy is foglalkozunk utópiákkal, tökéletes társadalmi modellekkel? Vagy a huszadik századi próza jellegzetes, a főáramba azonban nem tartozó műveiként? Ám az is egy megoldás, ha médiatartalomként, novella vagy regény és film összefüggéseként, az adaptációk kontextusában foglalkozunk sci-fivel (Bakó 2022).

Ha a tanároknak és a diákoknak van lehetőségük, talán választhatják ezt az opciót a törzsanyag kiegészítéseként, hiszen lehet a sci-fi és a fantasy történetekről is igazán komolyan is beszélni (Goda 2022). Például a Csillagok háborúja hasonló történelmi, társadalmi és politikai konfliktusokat tár elénk, mint ami a mi világunkban történik, csak itt egy másik univerzumban és a jövőben zajlanak az események (Varjas—Nagy— Czigány— Pirkhoffer 2021). Mindenesetre az már pozitívum, hogy általános, illetve középiskolában is megjelennek itt-ott kortárs zsánerek is (Lois Lowry: *Az emlékek őre*; Suzanne Collins: *Az Éhezők Viadala*; Dan Simons: *Hyperion*, J. K. Rowling: *Harry Potter*) (Domokos 2019).

Véleményem szerint, a szórakoztatóirodalom, azon belül a sci-fi és a fantasy az egyik fontos táptalaja a tanulásnak, amit sokkal nagyobb mértékben ki lehetne használni, hogy az oktatás sokkal élvezhetőbbé és eredményesebbé váljon. Általános és középiskolában én is örültem volna, ha többet és részletesebben foglalkoztunk volna a koromnál fogva hozzám közelebb álló stílusú művekkel, mint például egy science fiction vagy egy fantasy.

3.2. Alkalmazott módszerek helyszíne

A szakdolgozatomhoz kapcsolódó kutatásokat és kérdéseket a Nagybajomi Csokonai Vitéz Mihály Általános Iskola és Kollégiumban végeztem el. Azért ezt a helyet választottam mert jelenleg pedagógiai asszisztensként dolgozom ebben az intézményben.

Nagybajom egy város, ami Somogy vármegye közepén található. 110 km²-es kiterjedésével megközelíti a vármegyeszékhely, Kaposvár közigazgatási terület nagyságát. A településhez legközelebbi lévő Somogy vármegyei nagyvárosok Marcali, Nagyatád és Kaposvár, mindegyik körülbelül 30 kilométer távolságra van tőle. 2000-ben Nagybajom városi rangot kapott. A közel 4000 embert számláló település Somogy vármegye belső periferiájában urbanizáltalan területe messzebb helyezkedik el a dinamikus és gyorsan fejlődő balatoni városoktól, illetve attól a térségtől. A város a kadarkúti kistérségben található, ami az egyik leghátrányosabb helyzetű térségek közé tartozik.¹ A település határa nyugat felől a szomszéd vármegyei Zalai-dombság, illetve a Belső-Somogyi dombság. Keletre a Külső-Somogyi-dombság fekszik. A Drávától és a Balatontól egyenlő távolságra található (Sotymosi, Mikóczi 1979).

A Nagybajomi Csokonai Vitéz Mihály Általános Iskola és Kollégium állami fenntartású intézmény, fenntartó a Kaposvári Tankerületi Központ. Az igazgató Wallinger Endre. Az iskolában normál tagozatokon folyik az oktatás és nevelés a nagybajomi és a szomszéd településekről bejáró tanulók számára. Évfolyamomként két osztály van. Az iskolában 337 diák tanul jelenleg.² Környező falvakból is járnak ebbe az iskolába gyerekek, Pálmajor, Jákó, Kiskorpád és messzebb lévő településekről is, nekik biztosítva van a kollégiumi ellátás. A kollégiumban a nagybajomi iskolás tanulók mellett a Bárcki Gusztáv Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény Nagybajom Tagintézményébe tartozó diákok is vannak. Az intézményhez tartozó beiskolázási körzetben sok olyan család él, akik a hátrányos helyzetűek, ahol nem megfelelő életkörülmények között élnek a gyerekek. Ilyen környezetből érkeznek a diákok nagy része az intézménybe (Pedagógiai Program 2023).

¹ Wallinger Endre, a Nagybajomi Csokonai Vitéz Mihály Általános Iskola igazgatójának személyes közlése alapján.

² Wallinger Endre, a Nagybajomi Csokonai Vitéz Mihály Általános Iskola igazgatójának személyes közlése alapján.

A tanulók közül sok olyan is van, aki nevelőszülőknél él (91 olyan gyermek tanul ebben az iskolában, akik állami gondozásban vannak).³ Az intézménybe járó tanulók családjaikban magas a munkanélküli szülők aránya. Az iskolában a diákok nagyrésze roma származású gyermek. Sajnálatos módon a családok nagyrészenek az egyedüli bevétele a családi pótlék és a szociális segély. Ezekben a családokban dolgozó felnőtt emberek jövedelme is nagyon alacsony. Néhány tanuló nagyon nagy hátránnyal indul az otthoni környezete miatt, mivel a szüleik többségének alacsony az iskolázottsága. Viszont vannak már olyan felnőttek, akik szeretnének előrébb lépni és beiratkoztak a nagybajomi iskolába a felnőttoktatásra és ez egy kicsit pozitív irányba mozdította az itteni embereket.

„Iskolánkban a tanulók teljes személyiségének fejlesztése, valamint a tanulók korszerű ismereteinek, képességeinek, készségeinek kialakítása és bővítése a legfontosabb pedagógiai feladat. Nevelőink szellemileg, erkölcsileg és testileg egészséges nemzedéket kívánnak nevelni a rájuk bízott gyermekekből.” (Pedagógiai Program 2023).

Az intézmény oktató tevékenységének feladata és az egyik legfontosabb célja a gyermeki személyiség széleskörű fejlesztése. Az intézmény a tehetséges diákok és a többnyire átlag alatti szociokulturális háttérrel rendelkező gyermekek számára is ugyanúgy biztosítja az izgalmas, kreatív és változatos programokat. Fontos, hogy a tanulók elsajátítsák az egyéni tanulás módszereit. (Pedagógia Program 2023) A tervszerű nevelő és oktató munka a diákok alapkészségeit fejleszti. Kialakítani, hogy a gyermekek körében a szorgalom, tudás és a munka legyen a legfontosabb. Az iskolában olyan gyógypedagógusok, szakemberek dolgoznak, akik rendelkeznek azokkal a speciális ismeretekkel, hogy felkészítsék a gyerekeket az élet nehézségeire, illetve, hogy felnőtt korukban boldog és kiegyensúlyozott életet tudjanak élni (Pedagógiai program 2023). A sajátos nevelési igényű tanulók ellátása és a megfelelő oktatása biztosított. Segítenek a hátrányos helyzetből érkező gyermekek felzárkóztatásában, beilleszkedési, magatartási és tanulási nehézségeik leküzdésében.

A nagybajomi iskola egész nevelési-oktatási rendszere kiemelt figyelmet fordít a komfortos befogadó és családi környezet kialakítására. Az intézmény biztosítja, hogy az épület falain belül minden roma származású tanuló a képességeinek megfelelő képzés kapjon

³ Wallinger Endre, a Nagybajomi Csokonai Vitéz Mihály Általános Iskola igazgatójának személyes közlése alapján.

és később beilleszkedjen a társadalomba, illetve megállja a helyét a nagyvilágban. A roma tanulók között nagy százalékban vannak sajátos nevelési igényű tanulók, ezért több gyógypedagógus is az iskolában dolgozik. A kiemelt figyelmet igénylő diákoknak biztosítva vannak az egyéni és a kiscsoportos foglalkozások a speciális szakemberekkel (Pedagógiai Program 2023).

Viszont sajnós sokan közülük csak azért járnak iskolába mert itt kapnak napi háromszori étkezést, illetve egész nap biztonságban vannak. A tanulás iránti lelkesedés és motiváció kezd eltűnni az ő életükből, sajnós ezt a közvetlen környezetükben a szülői háttér is megerősíteni látszik. Ez talán magyarázható azzal is, hogy a diákokat rendszeres tanulmányi sikertelenség éri, ezért fordítanak hátat a tanulásnak. Hierarchikus rendszerben élik a mindennapjaikat, amit az otthoni környezetükből hoznak. A tanulók között a csúnya és agresszív beszéd a jellemző.⁴

Én úgy tapasztalom, hogy ezek a problémák miatt egyre több megfelelő családi háttérrel rendelkező szülő viszi el gyermekét Nagybjomból, a közeli Kaposvár intézményeibe. Több ilyen gyermek már az első osztályt Kaposváron kezdi el. Vannak olyan felső tagozatos diákok, akik szorgalmasak és ambiciózusabbak, de ők is inkább máshol folytatják tanulmányaikat.⁵

3.3. Kérdőív

Az iskola tanulóival kitöltettem egy kérdőívet (1. számú melléklet), ahol arra voltam kíváncsi, hogy milyenek az olvasási szokásaik, illetve hogyan viszonyulnak ezek a gyerekek a science-fiction és a fantasy művekhez. Természetesen engedélyt kértem az intézményvezetőtől, hogy ebben az iskolában készíthessem el ezt a felmérést. A kérdőívet a Google felület segítségével készítettem. A kérdőívet az összes évfolyam tanulóival megcsináltattam az elsőtől egészen a nyolcadig osztályig. Mivel harmadik osztálytól már tanulnak digitális kultúrát a gyerekek így értelemszerű volt, hogy azon az órán töltsék ki a kérdőíveket. Megkértem a digitális kultúra tanárokat, hogy készíttessék el ezeket a kérdőíveket a tanórán, mert ez a része fontos a szakdolgozatom szempontjából. Abszolút partnerek voltak benne a tanárok és kitöltették a gyerekekkel.

⁴ Wallinger Endre, a Nagybjomi Csokonai Vitéz Mihály Általános Iskola igazgatójának személyes közlése alapján.

⁵ Wallinger Endre, a Nagybjomi Csokonai Vitéz Mihály Általános Iskola igazgatójának személyes közlése alapján.

Pár osztály már kitöltötte a kérdőívet, amikor találkoztam az egyik digitális kultúrát oktató tanárral és mondta nekem, hogy a tanulók elkészültek, minden rendben ment a számítógépeken, viszont először a gyerekek nem tudták mit jelent az a két fogalom, hogy science-fiction és fantasy. Elsőre nem értettem mire gondol a kolléga, mivel szokták a gyerekek mondani, hogy olvasnak vagy néznek űrhajós, varázslós műveket. De aztán rájöttem, mivel elmagyarázta nekem a szakos tanár, hogy magával azokkal a kifejezésekkel nem találkoztak a gyerekek, hogy science-fiction és fantasy. Nem tudták, hogy hivatalosan így nevezik ezeket a műveket. Ezután én is beszélgettem azokkal a diákokkal, akik már kitöltötték a kérdőívet és bebizonyosodott, hogy ezeket a műveket már tényleg ismerték, olvasták vagy látták, csak ezzel a két elnevezéssel nem találkoztak, hogy science-fiction és fantasy. A következő digitális kultúra órákon, ahol a kérdőívet töltötték ki a tanulók azokon én is részt vettem. Mielőtt nekiálltak volna a kérdőívnek, tartottam nekik egy rövid 10-15 perces ismertetést arról, hogy miket nevezünk science-fiction és fantasy műnek, mit jelentenek ezek a szavak és hogy mely művek tartozhatnak ezekhez a műfajokhoz. Kérdéseket is tehettek fel, ha felmerült valamilyen probléma, akkor megbeszéltük és utána álltak neki a kérdőívnek. Ezek után látszott már, hogy gyorsabban válaszolnak a kérdésekre és már értik, hogy mit jelentenek ezek a szavak és mely művek tartozhatnak ezekhez a műfajokhoz.

A kitöltés megvalósítása és ideje harmadik osztálytól nyolcadig osztályig jól sikerült, mivel nekik van már digitális kultúra órájuk, így ezeknél az osztályoknál a megvalósítás könnyen ment. (Leszámítva az előző bekezdésben említett szavak ismertetését, de azt tudtam korrigálni). Beszéltem a tantárgyat oktató pedagógussal és később már én is bent voltam már pár osztálynál így láttam, hogy a kitöltéssel nincsen probléma. A tanulók elolvasták, válaszoltak és elküldték a válaszokat, látszott, hogy ők heti rendszerességgel számítógép közelben vannak a tanórákon.

Első és második osztályban nem volt ilyen egyszerű a helyzet. Nekik még nincs digitális kultúra tantárgyuk, így ők még nem találkoztak az iskola falain belül számítógéppel. Nyilván egy-két gyerek otthon szokott számítógépen játszani, vagy laptopon valamit csinálni. De ahogy említettem, az iskolába járnak nagyon szegény családból származó gyerekek, akik talán még élőben sem láttak még egy billentyűzetet, nemhogy használni tudják. Amikor bementünk az informatika a terembe az elsősökkel és a másodikosokkal, azzal kezdtem, hogy gyors számítógép ismertetőt tartottam nekik, hogyan kell az egeret használni, melyikkel kell kattintani és hogy melyik eszközöket kell használni. Ez körülbelül 10 perc volt mindegyik osztálynak. A számítógép ismertető után ugyanúgy, mint a nagyobbaknál, tartottam egy rövid kis ismertetőt

a science-fiction és a fantasy művekről. A kisebbeknek többet beszéltem ezekről, mivel ők sem találkoztak ezekkel a kifejezésekkel, sőt ők azt se tudták, hogy milyen nyelven vannak ezek a szavak, mivel ők még idegen nyelveket sem tanulnak. Kérdőívet pedig úgy csinálták a tanulók, hogy én kivetítettem a digitális táblára a kérdéseket, amit közösen elolvastunk és a saját számítógépükön bejelölték a válaszokat. A második osztályosoknál viszonylag könnyen ment mert ők már folyékonyan tudnak olvasni, náluk inkább a digitális technika ismereteinek hiányosságai hátráltatták a munkát. Az elsősöknél lassan ment mivel ők még nem tudnak olyan gyorsan olvasni, de a kérdőív kérdéseire minden tanuló választ tudott adni.

Míg a nagyobb korosztály, akik tanulnak már digitális kultúrát ők 10 perc alatt kitöltötték a kérdőívet, addig az első és második osztályos tanulókkal 30-40 perc alatt sikerült végeznünk. Mivel gondoltam, hogy hosszú lesz ennyi idős gyerekekkel ez a folyamat, ezért a napköziből kértem el őket, hogy ne a tanórától hiányozzanak. Nagy segítségemre volt, hogy a napközis nevelők is feljöttek a terembe segíteni, mert így gyorsabban haladtunk a kérdőívek kitöltésében.

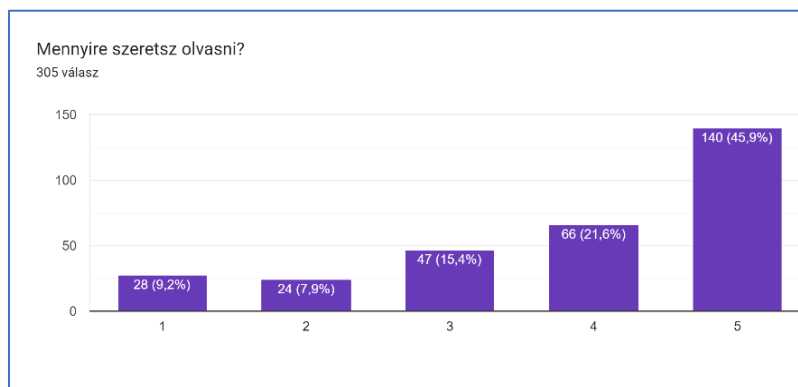
4. Eredmények és értékelésük

A kérdőívet 305 tanuló töltötte ki a Google felületen. A válaszadók közül 168 fiú (55,1%) és 137 lány (44,9%) vett részt a felmérésen. A résztvevők között az életkor a hét és a tizenöt év között volt. A hiányzók kivételével az összes tanuló részt vett a kérdőív kitöltésében. A legtöbb válaszadó az első osztályosoknál volt, szám szerint 53 elsős töltötte ki. A legkevesebb választ a hatodik évfolyamon adták, ahol 25 hatodikos töltötte ki a kérdőívet. Ez az iskolai létszámokra is igaz, mivel az első évfolyamon van a legtöbb tanuló és a legkevesebb tanuló a hatodik évfolyamon.

Az első kérdés, ami a szakdolgozatomhoz kapcsolódott, hogy mennyire szeretnek olvasni a nagybajomi tanulók, amit egy lineáris skálán egytől ötig kellett bejelölni. A kitöltők 45,9%-a szeret olvasni (140 gyermek) aminek a nagyrésze alsó tagozatos tanuló. Ez szerintem egy pozitív adat a gyerekek olvasási szokásáról. A diákoknál az 1-et és a 2-öt csak 52 darab tanuló jelölte meg ami csak 17,1%.

Ezek nagyrészt hetedik és nyolcadikos gyerekek. Ebből is látszik, hogy az idősebb tanulóknál már megoszlanak a szabadidős tevékenységek, kevesebb időt szánnak olvasásra. Összeségében szerintem még ez is egy jó adatnak számít, mivel csak kevesebb mint az egyötöde nem szeret olvasni a nagybajomi tanulók között.

1. ábra: Olvasási kedv
(Forrás: Google szerkesztés. Saját kutatás.)

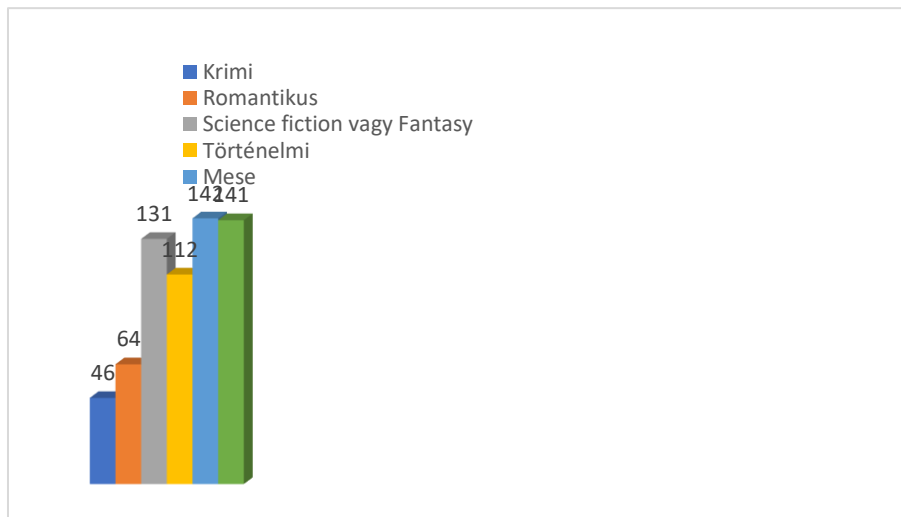
A könyvek terén nem állnak ilyen jól a tanulók, mivel a következő kérdésemnél arra voltam kíváncsi, hogy hány darab könyvük van otthon. Itt megdöbbenő volt, hogy a legtöbben azt jelölték be, hogy a könyvek száma otthon 0-10 között van, 87 tanuló (válaszadók 28,5%-a). Ez annak is betudható, hogy szegény környezetből származnak és sajnos nincs pénzük könyvet venni, vagy esetleg már másra elhasználták a könyvet. Sajnos, az egyik kislány mondta, hogy amikor nagyon hideg volt, a könyve papírlapjait használták gyújtósnak. Emiatt is lehet, hogy ezért rendelkeznek ilyen kevés könyvel. Amit az iskolában kapnak, azokat se tarthatják meg, mivel azok tartós könyvek, így azokat vissza kell juttatni az iskolának, hogy később tudják azokat még felhasználni a gyerekek. A következő, amire a legtöbben válaszoltak, hogy 21-50 darab könyv van otthon, ami 26,2% (80 tanuló). 52 darab diák (17%) klikkelt arra a lehetőségre, hogy több mint 100 darab könyvük van otthon.

A tanulók olvasási szokásain belül kíváncsi voltam, hogy eddig milyen könyveket olvastak el. A felsorolt műfajok között többet is ki lehetett választani. A legtöbben a mesét jelölték meg, a gyerekek 46,6%-a (142 tanuló). A korukból adódóan evvel a műfajjal találkoznak a legtöbbit. Itt meg kell említeni, hogy az iskolában ezekkel a fajta művekből tanulnak legtöbbször, a kötelező olvasmányok egyrésze is ezek közé tartozik. A következő, amit a legtöbbet megjelöltek a tudományos ismeretterjesztő művek, ezt szám szerint 141 tanuló

(46,2%) jelölte meg. A sorban ezután következett a science-fiction és a fantasy, itt a diákok 43%-a (131 tanuló) jelölte meg ezt a választ. A nagybajomi iskolába járó gyerekek közel a fele olvasott már science-fiction vagy fantasy könyvet.

2. ábra: Olvasási szokások műfajok szerint

(Forrás: Saját szerkesztés. Saját kutatás.)

A megkérdezettek közül, akik már olvasták ezt a két műfajt, 63,7%-a kedveli ezeket a könyveket. Érdekeség, hogy akiknek tetszettek ezek a művek, a válaszadók több mint a fele lány. Tehát ezeket a zsánereket nemcsak fiúknak ajánlják, hanem a lányok is találnak köztük nekik szóló történeteket. Azt is vizsgáltam, hogy a két zsáner között melyiket olvasták a tanulók. Mindkettő fajtájú művel találkozták már a tanulók, 44,8%-a olvasta már mindkettőt, 37,9%-a csak fantasy könyvet és 17,3%-a csak science-fiction könyvet olvasott már el. A tanulók közül legtöbben a *Harry Potter* történeteket olvasták már el. Sokan még megemlítették a J.R.R. Tolkien írta műveket is, a *Gyűrűk urát* és a *Hobbitot*. A kisebb korosztály válaszai között többször is megjelentek a *Pókember* írott változatai is.

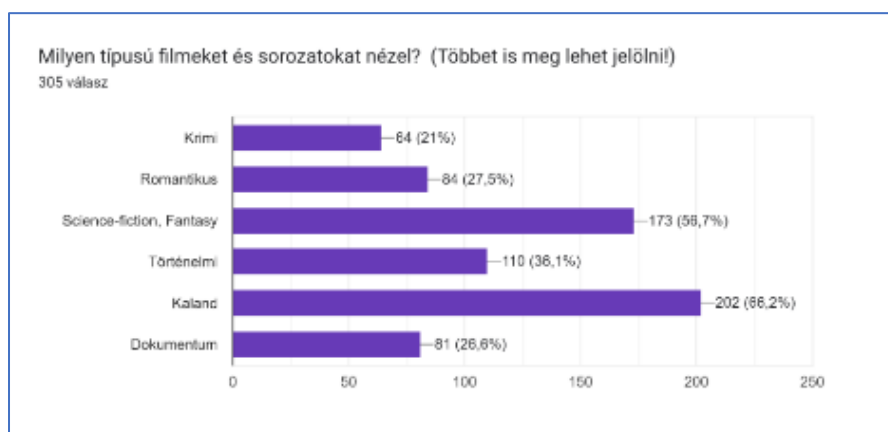
Amit a kérdőívben ki kell emelnem az, hogy a *Spiderwick krónikákat* is több tanuló megemlítette a kérdőívben. Érdekeség, hogy akik ezt a művet megemlítették, kettő kivétellel lányok, tehát ez is bizonyítja, hogy ezt a műfajt nemcsak fiúk kedvelhetik. A tanulók közvetlen környezetében is viszonylag ismert ez a két zsáner, mivel a gyerekek otthoni környezetében is olvassák ezeket a műveket. A válaszadók több mint a fele, 54,8%-a (167 tanuló) jelezte, hogy az ő családjában valamelyik közeli hozzátartozó olvas science-fiction vagy fantasy könyvet.

A tanulók arra a kérdésre is azt válaszoltak, hogy inkább egy science-fiction és fantasy könyvet olvasnának, mint egy iskolában feladott kötelező olvasmányt. 183 gyerek (60%) jelölte be azt a választ, hogy inkább egy science-fiction vagy fantasy könyvet olvasnának el. Ez a kérdés nem a kötelező olvasmányok ellen szólt. A magyar és a világirodalom legjelentősebb műveinek természetesen ott a helye az irodalom órákon, viszont az adatok is mutatják, hogy a mai világban a gyerekek szívesen kipróbálnák ezt a két fajta zsánert is. Ezt a tanulók is érzékelik egymás között, mivel a következő kérdésemnél, hogy szerintük az osztálytársaik is ezen a véleményen vannak-e, a 74,4%-a (226 tanuló) úgy gondolta, hogy a többi vele egykorú gyermek is egyetért ezzel.

A kérdőív következő részében a vizuális média fogyasztási szokásait vizsgáltam a nagybajomi gyerekek között. A tanulók 98%-a (299 gyermek) szeret filmeket és sorozatokat nézni. Ez egy nem meglepő adat a mai gyerekekre nézve, mivel szinte az egész napjukat a mozgóképek előtt töltik, ha lehetne. De vajon milyen típusú filmeket és sorozatokat szeretnek nézni ezek a gyerekek? Egyszerre több választ is megjelölhettek ennél a kérdésnél. A legtöbben a kalandot jelölték be 202 tanuló (66,2%). A gyerekek szeretik az izgalmat és a kalandokat így ez talán nem volt akkora meglepetés. A következő legtöbb jelölést a science-fiction és a fantasy kapta, 173 tanuló (56,7%). Az előző adatokhoz képest itt a vizuális média részről a gyerekek jobban fogyasztják ezt a két zsánert, mint írott formában, 15%-kal többen jelölték meg.

3. ábra: Film és sorozat nézési szokások

(Forrás: Google szerkesztés. Saját kutatás.)

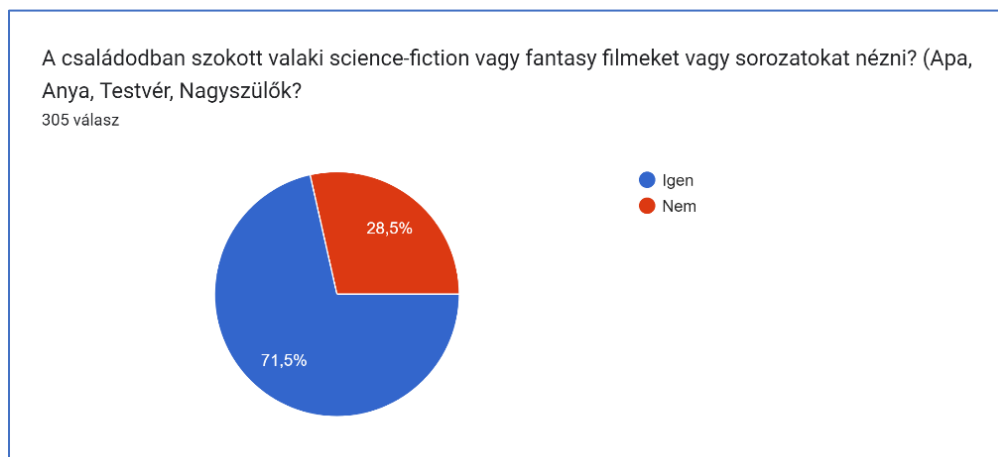
Akik megjelölték azt a lehetőséget, hogy szoktak science-fiction vagy fantasy filmeket nézni azoknak 77,5%-nak tetszettek ezek a művek a mozgóképes változatban. Ennél a kérdésnél a gyerekektől megkérdeztem, mi tetszett jobban ezekben a filmekben, erre a többsége az válaszolta, hogy ezek az alkotások sokkal látványosabbak és izgalmasabbak, azért szeretik nézni őket. A válaszadók közül majdnem a kétharmada (60,5%-a) látta már mindkét műfajt, 32%-a csak fantasyt és 7,5%-a csak sci-fit látott.

A felsoroltak közül, hogy a tanulók melyik alkotásokat látták már, többen írták ugyanúgy, mint a könyveknél a *Hobbit*, *Gyűrűk ura*, *Harry Potter* és a *Spiderwick krónikákat*. A mozgóképes változatoknál még megemlítették az *Alkonyat* és a hozzá tartozó vámpíros sorozatokat. Ezeket is főleg lányok írták le, de itt ez nem meglepő, mert ezeket az alkotásokat inkább ők szokták kedvelni. Több Marvel sorozatot és filmet írtak a tanulók, mint például *Amerika Kapitány*, *Thor* és a *Bosszúállók* részek. Pár darab tanuló leírta a 2024-es év egyik legjobban várt sci-fi filmjének a folytatásának a címét is, a *Dűne* filmet.

A tanulók közvetlen környezetében is népszerűek ezek a fajta művek vizuális média formájában is. Mivel a tanulók 71,5%-nak a családja is nézi ezeket az alkotásokat.

4. ábra: Olvasási szokások a családban

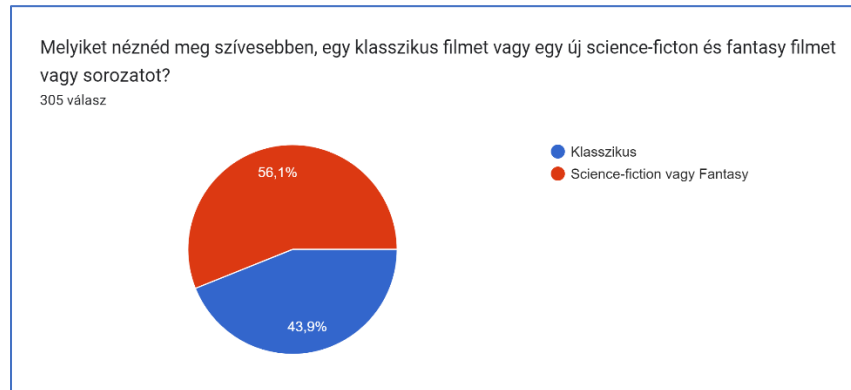
(Forrás: Google szerkesztés. Saját kutatás.)

A válaszadók arra a kérdésre, hogy melyik filmet néznék meg szívesebben, egy klasszikus vagy egy science-fiction, vagy fantasy filmet, a tanulók 56,1%-a választotta a science-fiction és fantasy. Szám szerint 171 diák választotta ezt a lehetőséget.

5. ábra: Választási lehetőség

(Forrás: Google szerkesztés. Saját kutatás.)

Érdekesség, hogy a lányok javarésze is pozitívan viszonyul ezekhez a zsánerekhez, sőt bizonyos kérdéseknél többségben vannak a fiúkhoz képest. Fiatalabb koromban én is rengetegszer hallottam, hogy ezek a művek inkább a fiúkat szólítják meg. Viszont én már akkor se értettem ezt a feltevést, mivel a közvetlen környezetemben sok lány olvasott és nézett science fiction és fantasy alkotásokat. A nagybajomi iskolában is számokkal bizonyítható, hogy népszerűek a lányok köreiben ezek a művek. A lány válaszadók között közel a 75%-a szereti és olvassa ezt a két zsánert. Míg a fiú válaszadók között alig éri el a 70%-ot.

6. ábra: Science fiction és a fantasy kedveltsége a lányoknál

(Forrás: Saját szerkesztés. Saját kutatás.)

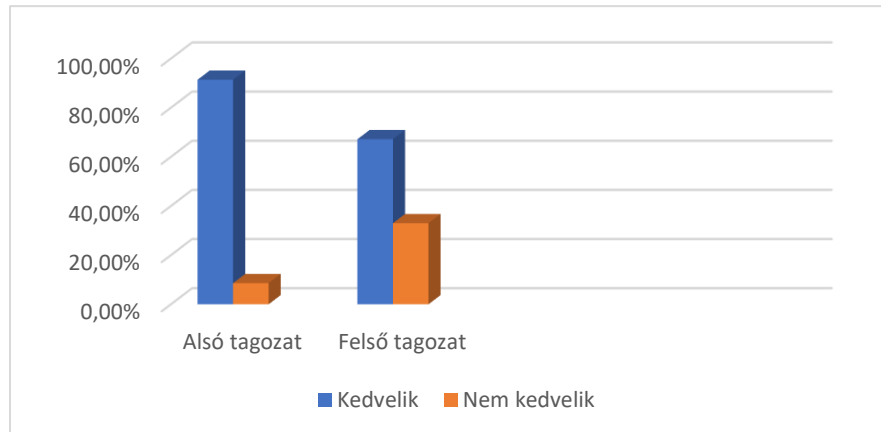

Az alsó és a felső tagozat között is látható különbség, mivel az alsós tanulóknál több mint 90%-a kedveli ezeket a történeteket. Addig a felsősöknél „csak” a 67%-a kedveli ezt a műfajt. Nyilván ez betudható annak is, hogy a kisebbek sokkal jobban szeretik a fantázia

világában játszódó történeteket, superhősöket, míg a felsősök a kamaszkorba belépve más irányba is mozdul az érdeklődésük. De a számok alapján kimondható, hogy mindegyik tagozaton nagy népszerűségnek örvendenek ezek a zsánerek.

7. ábra: Science fiction és a fantasy kedveltsége a két tagozat bontásában

(Forrás: Saját szerkesztés. Saját kutatás.)

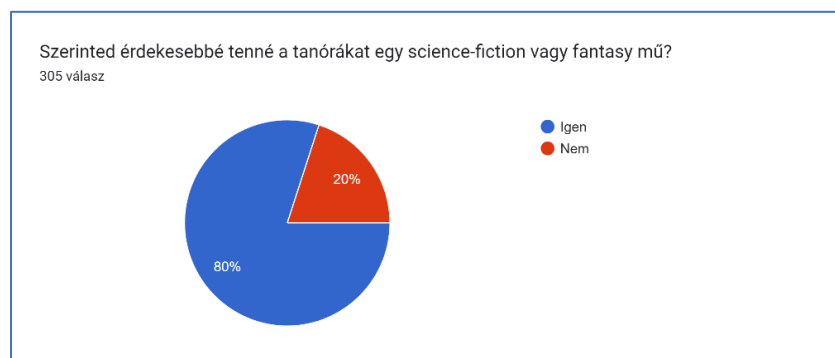

A kérdőív következő részénél arra voltam kíváncsi, hogy a gyerekeket mennyire érdekelné, ha ezeket a fajta műveket behoznánk az iskolai tananyagokba. Az előző kérdéseknél és az azokra adott válaszokból ítélve ők szeretik, olvassák és nézik a science-fiction és fantasy alkotásokat. De vajon örülnének, ha az iskolában is találkoznának ezekkel a művekkel?

Arra a kérdésre, hogy érdekesebbé tennék-e a tanórákat az ilyen fajta művek, elég egyhangúlag az igennel válaszoltak a tanulók. A gyerekek 80%-a (244 gyerek) jelölte be azt a választ, hogy igen, érdekesebbek lennének ezekkel az alkotásokkal a tanórák.

8. ábra: A tanulók véleménye a sci-fi és a fantasyról a tanórákon

(Forrás: Google szerkesztés. Saját kutatás.)

Arra kérdésre, hogy jobban megtudnák-e tanulni az iskolai tananyagot, arra is elég egyértelműen az igent jelölték meg. 221 tanuló (72,5%-a) érzi úgy, hogy ezeknek a művek bevonásával jobban megtudná tanulni az iskolai tananyagot.

9. ábra: A tanulók véleménye a tanulás javításáról

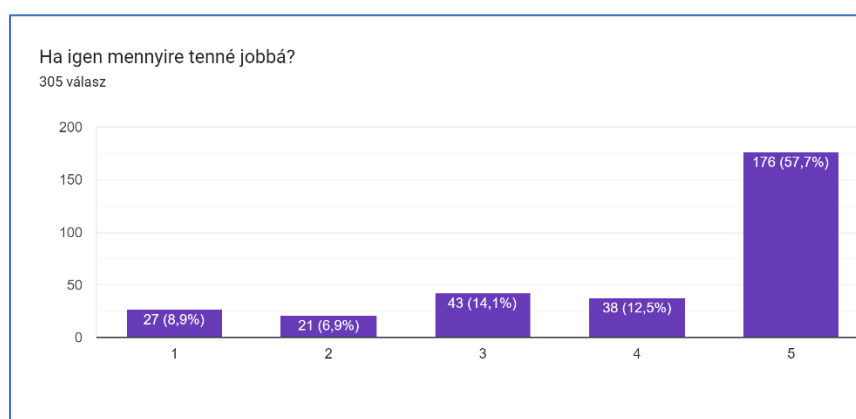
(Forrás: Google szerkesztés. Saját kutatás.)

A tanulók több mint a fele úgy gondolja, hogy igenis jobbá tenné a tanórákat ez a két zsáner. Egy lineáris skálán egytől ötig volt lehetősége jelölni a gyerekeknek. Több mint a fele 57,7% (176 tanuló) gondolja úgy, hogy sokkal érdekesebbé tenné a foglalkozásokat.

10. ábra: A lehetséges tanulás minőségének számszerűsítése

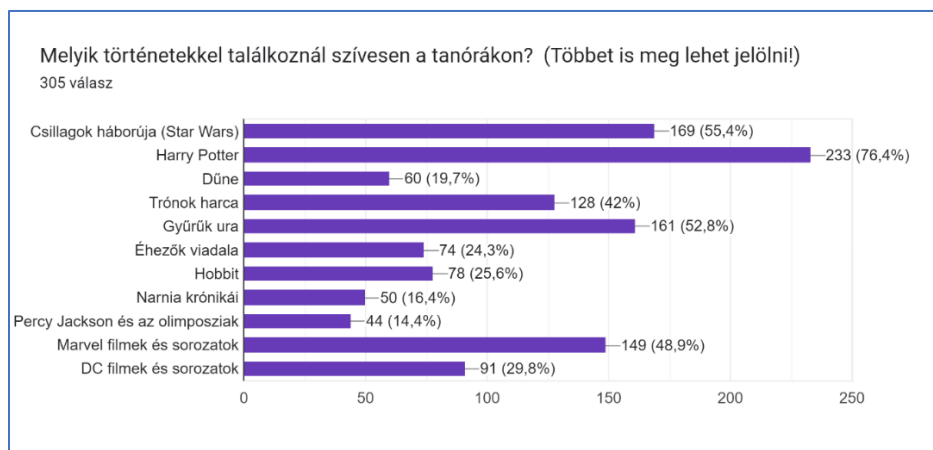
(Forrás: Google szerkesztés. Saját kutatás.)

Melyik népszerű karakterekkel vagy történetekkel találkoznanak szívesen a tanulók? Itt is több választ jelölhettek meg a diákok. A leggyakrabban emlegetett *Csillagok háborúja* és *Harry Potter* művekre szavaztak a legtöbben. A *Harry Potter* a nagy többség, a válaszadók több mint a háromnegyede (76,4%-a) jelölte J. K. Rowling legnépszerűbb alkotását. Utána következett a *Csillagok háborúja*, amit leginkább a filmekből és a sorozatokról ismerhetnek a

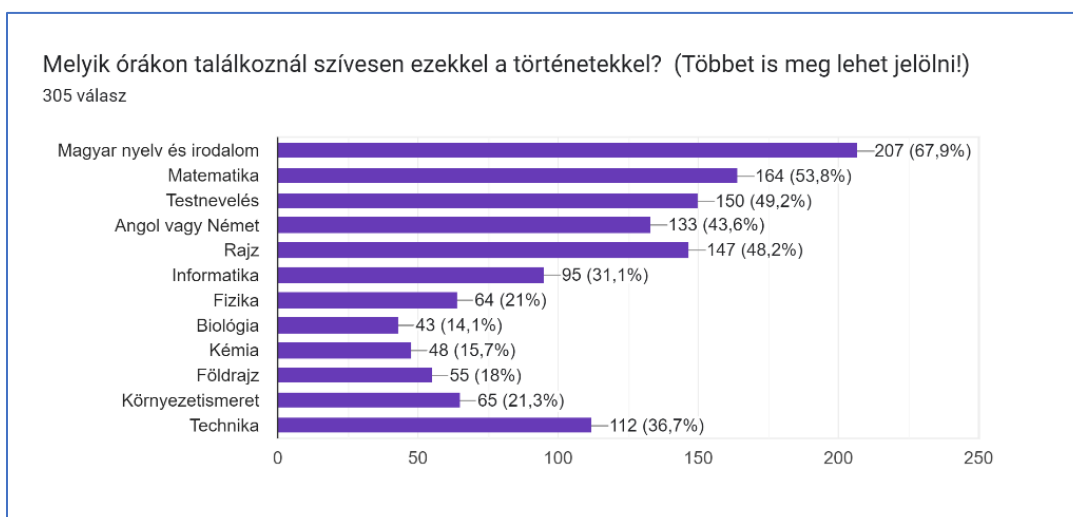
gyerekek. Amelyik alkotással még szívesen találkozónának, a *Gyűrűk ura*. 161 tanuló (52,8%-a) akarna az iskola falain belül is találkozni Frodó kalandjaival.

11. ábra: Népszerűség címek szerint
(Forrás: Google szerkesztés. Saját kutatás.)

A tanulók között a legtöbben (207 tanuló, a válaszadók 67,9%-a) a magyar nyelv és irodalom óra keretein belül találkozónának ezekkel a fajta művekkel. Jó megoldás lehet kiegészítő anyagként vagy akár a teljes alkotásokkal foglalkozni a magyar órákon. Következő legtöbb jelölést a matematika kapta, ahol a tanulók 53,8%-a (164 tanuló) választotta ezt a tantárgyat. Érdekesség, hogy nagyon sokan jelölték még meg a testnevelést (150 tanuló, 49,2%-a), illetve a rajzot (147 tanuló, 48,2%-a).

12. ábra: Beépíthetőség tantárgyak szerint
(Forrás: Google szerkesztés. Saját kutatás.)

5. Science fiction és a fantasy alkalmazása a tanórán

Jelenleg a nagybajomi iskolában pedagógiai asszisztensként dolgozok. A feladataim közé tartozik a délelőtti tanórákon való segítség a kiemelt figyelmet igénylő gyermekek számára, a délutáni napközi foglalkozások vezetése, illetve az első évfolyamon az egyik osztályban én tartom a testnevelés órákat. A szakdolgozatom megírása érdekében én is próbáltam a science-fiction és a fantasy történeteket behozni a testnevelés óráimba. Mindennap van testnevelés a gyerekeknek, de csak heti két alkalommal tudunk csak egyedüli osztályként bent lenni a tornateremben. A másik három alkalommal más osztályokkal kell közösen lennünk. Így próbáltam azokon az alkalmakon tartani azokat a témájú órákat, ahol csak mi vagyunk bent a saját osztályommal.

Az osztályt 26 fő alkotja, 10 leány és 16 fiú. Két fiú évfolyamismétlővel nőtt a létszám a tanév kezdetével, akiknek kisebb-nagyobb problémák ellenére sikerült beilleszkedniük. 7 fő állami gondozott, ők családi gondozásban élnek. A statisztika szerint 5 tanuló hátrányos helyzetű családban él. Az évfolyam párhuzamos osztályával összehasonlítva a tanulmányi átlag magasabb ebben az osztályban, a fegyelmi vétségért kapott minősítések számát tekintve is jobbak, mivel nekik kevesebb magatartási problémáik voltak idén.

Az osztályfőnökkkel megbeszéltem, hogy heti egy ilyen science-fiction és fantasy témájú órát fogok tartani és kijelöltük erre a hétfői testnevelés órákat. Egy hónapon keresztül minden hétfőn az első órában tartottam az órákat. Négy darab science-fiction és fantasy témájú órát tartottam. Célom az volt, hogy érdekesebbé és izgalmasabbá tegyem az órákat, illetve szerettem volna ezeket az alkotásokat népszerűsíteni ezek a gyerekek között. Ezzel próbáltam ösztönözni őket, hogy ismerjék meg ezeket a műveket.

Az előző bekezdésekben mutatott adatok alapján következtettem arra, hogy ezek a legnépszerűbb történetek a nagybajomi gyerekek között. Szerettem volna ezzel a kezdeményezéssel ösztönözni a gyerekeket, hogy minél többet olvassanak akár ilyen témájú műveket vagy akár másfajta, de a lényeg az, hogy minél több könyvet vegyenek a kezükbe. Főleg ebben a korban kell őket az olvasás irányába terelni.

A testnevelés órán készült képek (2. melléklet)

1. óra: *Harry Potter*
2. óra: *Star Wars*
3. óra: *Gyűrűk ura*
4. óra: *Marvel szuperhősök*

Mindegyik órát úgy kezdtem el, hogy motivációként mutattam képeket és olvastam az alkotásokból részleteket és ki kellett találniuk, melyik történetről fog szólni az aznapi óra. Ezután röviden 2-3 percben megbeszéltük a cselekményt, szereplőket és azt, hogy mit fogunk csinálni az órán. Minden tanulónak mondtam, hogy válasszon magának szereplőt az aznapi történetből és az órán most legyen az ő karaktere 45 percig.

Bemelegítést játékkal kezdték, ahol előtte mindig olvastam egy rövid részletet a műből. Gimnasztikával folytattuk, ahol a történethez kapcsolódó szerrel végeztük a gyakorlatokat. (Fa bot=Varázspálca, Műanyag karika=Gyűrű, Színes bot=Fénykard, Gumilabda=Szupererő) Ezután elosztottam az osztályt és minden állomásra egy csapatnak kellett mennie. A termet szétválasztottam négy különböző állomásra és minden helyen körülbelül 5 percig kellett a gyakorlatot csinálniuk a tanulóknak. A gyakorlat indulása előtt megbeszéltük, hogy mik lesznek a feladatok. Minden állomáson volt egy papír, egy szöveggel a műből. Az első feladat az volt, hogy minden helyszínen el kellett olvasni a részletet a gyakorlat elkezdése előtt. Természetesen mindig olyan feladatot kellett elvégezni, amelyik az adott történethez kapcsolódott. Miután mindegyik csapat volt az összes állomáson, az óra lezárásaként volt egy összefoglaló játék, ami keretbe foglalta a történetet. Az óra végén az értékelésnél újra hoztam egy szöveget, viszont azt már a gyerekeknek közösen kellett elolvasni, ezzel fejeztük be az aznapi foglalkozást. Megbeszéltük, hogy ki hogyan érezte magát, illetve, hogy az óra elején választott szereplő bőrében, hogyan teljesítette az órán a feladatokat.

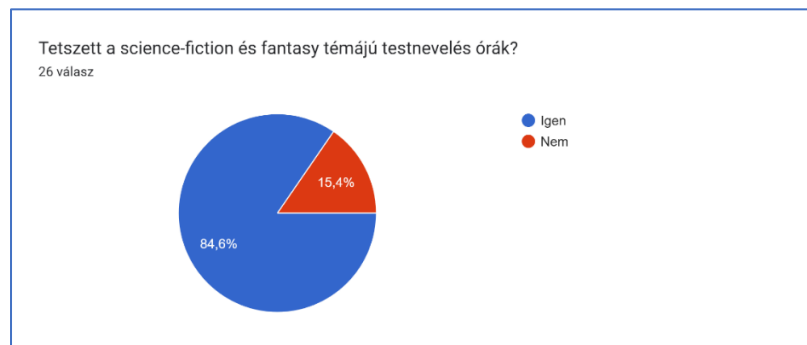
A feladatok között többször is előkerült tantárgyi koncentrációban az olvasás is. Ezzel az volt a célom, hogy testnevelés óra keretein belül is gyakorolják az elsősök a szövegértést és az olvasást, illetve meghozzam a kedvüket a művekhez a történetekből kiválasztott részletekkel. Pozitív élményként maradjanak meg bennük az olvasás élményei a testnevelés óra keretein belül is.

Összeségében az órák eredményesek voltak és jó hangulatban teltek. Abszolút elérték a céljukat, a tanulók sokat mozogtak, olvastak és megismerték egy másik formájában a testnevelés órát. Ezért amikor ők töltötték ki a kérdőívet, plusz három darab kérdést is beletettem nekik. Kíváncsi voltam a véleményükre is, hogy ők mit gondolnak ezekről az órákról. Mind a 26 tanuló kitöltötte a kérdőívet ebben az osztályban.

Az első kérdésem az volt, hogy tetszettek-e az ilyen formátumú testnevelés órák. A válaszadók közül 22 tanuló (84,6%-a) igen választ jelölt meg. Tehát a többség kedvelte ezeket a foglalkozásokat. Az értékelésben is gondoltam, hogy ilyen eredmény fog születni, mivel látszott a gyerekeken, hogy nagyon élvezték az órákat.

13. ábra: Kedveltsége a testnevelés órán.

(Forrás: Google szerkesztés. Saját kutatás.)

Hosszútávon is fent lehet-e tartani az érdeklődésüket az ilyen órákkal? A következő kérdésnél azt szerettem volna megtudni, hogy szeretnének-e a gyerekek még ilyen órákon részt venni. A kitöltők közül 22 tanuló (84,6%-a) szeretné, hogy legyenek még ilyen témájú órák. A visszajelzésekből is erre következtettem mivel többször is kérdezték, hogy mikor lesznek legközelebb ilyen órák.

14. ábra: Kedveltsége hosszútávon.

(Forrás: Google szerkesztés. Saját kutatás.)

Viszont ezekkel az órákkal az igazi célom az volt, hogy ezzel ösztönözsem a gyerekeket, hogy science-fiction vagy fantasy könyveket olvassanak. Amivel szerintem elértem a célomat mivel ugyanúgy, mint az előző két kérdésnél úgy válaszoltak a tanulók. A válaszadók közül 22 tanuló (84,6%-a) igen választ jelölte meg, hogy ezek után az órák hatására fognak ilyen témájú könyveket olvasni.

15. ábra: Hatása a tanulókra.

(Forrás: Google szerkesztés. Saját kutatás.)

Viszont négy válaszadó mindhárom kérdésnél a nem választ jelölte meg, két fiú és két lány. Mivel név nélkül töltötték ki a kérdőívet, így nem tudtam kik válaszolták ezt. Az egyik tanóra előtt bementem az osztályterembe és megkérdeztem a gyerekektől hogy ezeknél a kérdéseknél kik válaszoltak nemmel. Elsőre senki nem tette fel a kezét, ezért utána elmagyaráztam, hogy akik nemmel válaszoltak segíthetnének a szakdolgozatomban, ha megindokolnák, hogy miért nem tetszettek nekik ezek az órák. Másodjára három tanuló tette fel a kezét, hogy ők válaszoltak nemmel. A negyedik válaszadó személye, aki a nem választ jelölte be, a mai napig nem derült ki.

Az egyik szünetben külön hívtam azt a három gyereket, akik nemmel válaszoltak. Megkérdeztem hogy miért nem tetszett nekik. Természetesen nyugodt körülmények között és kötetlen beszélgetés keretében történt ez. Az egyik fiú tanuló nem igazán tudta megindokolni, ő egyszerűen azt mondta, hogy nem ismeri ezeket a történeteket, így nekik nem tetszettek ezek az órák. A másik fiú úgy indokolta, bár ismeri a történeteket, de nem szereti őket. Látott pár ilyen műfajú filmet a tévében és mondta, hogy neki nagyon ijesztőek és néha félelmetesek voltak bizonyos szereplők és ő ezért nem szereti ezeket a műveket. A harmadik, aki egy lány volt ő azt mondta, hogy csak a *Harry Potter* történetét ismeri és azt az órát kifejezetten élvezte.

Viszont a másik három óra azért nem kedveli, mert ő sem ismeri azokat a történeteket és ő is kicsit fél a tévében látott ilyen fajta művek fura lényeitől.

Három megkérdezett gyereknek nem a testnevelés órai gyakorlatokkal volt gondja, hanem inkább ezzel a két zsánerrel. Az egyik oka amiért nem tetszettek nekik ezek az órák, hogy nem ismerték ezeket a történeteket. Erre megoldás lehet az, hogy más tantárgyak keretein belül megismerkedhetnének velük, akár kiegészítő tananyagként vagy akár szorgalmi feladatként. Így legalább már nem ütköznénk olyan akadályba, hogy nem ismerik ezeket a műveket. A másik ok pedig az, hogy negatív élményként maradtak meg bennük a mozgóképes változatuk. Érzelmi alapon döntöttek ebben a kérdésben. Ezért lenne jó, ha előbb írott formában találkozoznának ezekkel a történetekkel mivel először a fejükben képzeljék el, hogy néznének ki ezek a varázs- vagy űrlények. Így mikor a filmes változatot nézik, akkor már nem érik őket annyira váratlanul ezek a szereplők. Mert az biztos, hogy a mai filmes technikákkal készült nem emberi karakterek tudnak egész ijesztően is kinézni.

Miután eltelt pár hét megkérdeztem a gyerekektől, hogy valaki elkezdett-e olvasni ilyenfajta könyveket. 11 tanuló jelentkezett, hogy az órák hatására elkezdett science-fiction vagy fantasy könyvet olvasni. A tanulók többsége a *Harry Potter* történeteit, de akadt olyan is aki a *Csillagok háborúja* írott formájával ismerkedett, illetve két gyerek állt neki szuperhősös képregényeket olvasni és volt egy tanuló, aki a *Narnia krónikáit* kezdte el. Igaz, hogy ez még csak az osztálynak kevesebb mint a fele, de már így is többen olvasnak, mint az óráim előtt. Azt, hogy mi alapján választották a műveket, arra egész egyszerű választ adott a tanulók többsége, hogy ezek a könyvek voltak otthon. Ez érthető a szülők részéről is, mivel addig nem veszi meg a gyerekek az új könyvet amíg legalább az otthoniakat el nem olvassa. Viszont volt olyan gyerek, aki a könyvtárból kölcsönözte ki az olvasmányt. Azt mondták, hogy ha van rá lehetőség, akkor további science-fiction és fantasy könyveket fognak elolvasni.

Megkértem azokat a tanulókat, akik elkezdtek olvasni vagy valamilyen írott formában foglalkozni valamelyik műfaj történetével, rajzoljon róla egy képet is. (3. melléklet) Ezzel is fel lehetett mérni, hogy a fantáziájukkal hogyan képzelik el az adott könyv szereplőit. Mindemellett így a rajz foglalkozásba is belevettük a sci-fit és a fantasyt.

6. Következtetések és javaslatok

Véleményem szerint a science fiction és a fantasy beemelése az oktatásba mindenképpen hasznos, eredményes és előremutató lehetne. A személyes tapasztalatok is azt igazolják, hogy a tanulók ismerik, szeretik és keresik ennek a két műfajnak a történeteit. Éppen ezért a tanórákon jobban fenntartják az érdeklődést és jobban odafigyelnek, aktívabban bele lehet őket vonni az órai munkába, hogy ha az adott foglalkozáson megjelennek a műfajok jellegzetes szereplői, történeteik és momentumai. A tanulók mindig szívesen azonosultak a kedvenc műveik hőseikkel ezért az órán, ha valamilyen formán viszont látják az ismert szereplőket, akkor sokkal pozitívabban állnak az adott feladathoz. Például a *Csillagok háborúja* hasonló történelmi, társadalmi és politikai konfliktusokat tár elénk, mint ami a mi világunkban történik, csak itt egy másik univerzumban és a jövőben zajlanak az események (Varjas—Nagy—Czigány—Pirkhoffer 2021).

Mivel az órai szünetekben sokszor szóba kerülnek az éppen aktuális film és könyvújdonságok, így azok is kedvet kaphatnak, akik eddig kevésbé ismerték ezeket a történeteket. Az intézményben, ahol a kérdőíveket töltöttem ki, ott nagyon sok hátrányos helyzetű és rosszabb anyagi körülmények közt élő családban nevelkedett gyermek él, ezért ők szinte csak a televízióból ismerik a műfaj klasszikusait, de ez is elég ahhoz, hogy az adott tanórán sokkal lelkesebben és aktívabban vegyenek részt a tanórai foglalkozásokon. Úgy gondolom a science-fiction és a fantasy valamilyen szinten minden tantárgy tanmenetébe beépíthető lehetne (Nagy 2020). Irodalom órán értelemszerűen az írott formátumú klasszikussá vált művekkel lehetne bővebben foglalkozni, mint például a *Harry Potter* könyvsorozat vagy akár a *Csillagok háborúja* könyvformátumú verziói (Bakó 2020). A többi tantárgyba érintőlegesen lehetne beilleszteni az adott óra jellegének megfelelően, mint ahogy én is tettem testnevelés órán az első osztályosokkal. Más szakirodalomban is megtalálható kérdőívek is arról tanúskodnak, hogy a gyerekek szívesen tanulnának például a fantasy témájú művekből, hiszen ezek a történetek mondanivalójukban, koncepciójukban, nyelvezetükben közelebb állnak a tanulókhoz (Goda 2022).

Nem utolsó szempont, hogy azok a gyerekek is, akik nem szerettek, vagy csak alig olvasnak, illetve azok, akik nem ismerték ezeket a műveket, azok is kedvet kaphatnak ahhoz, hogy megismerjék és elolvassák ezeket a történeteket. Ha elkezdenek, illetve többet olvasnak, mint szoktak, az pozitív hatással lesz a többi tantárgy esetében is a szöveges feladatok értelmezésében.

7. Összefoglalás

Napjainkban a science fiction és a fantasy megkerülhetetlen tényező lett a kultúrában és a szórakoztató iparban. A legfiatalabbaktól az idősebbekig generációk követik figyelemmel a különböző történeteket és azok hőseit. Természetesen az iskolás korú gyermekek túlnyomó része ismeri és szereti a fantázia és a fantasztikum világában játszódó filmeket, könyveket és képregényeket.

A gyerekek otthon a televízióban és az interneten figyelemmel kísérik az épp aktuális sci-fi vagy éppen fantasy filmeket és sorozatokat, elolvassák a legújabb megjelent regényeket, az iskolai szünetekben pedig megbeszélik egymással az olvasottakat és a látottakat. Mivel folyamatos az érdeklődés a két műfaj iránt, ezért érdemes lenne a tanórák színesítéséhez, érdekesebbé tételéhez beépíteni a legismertebb műveket, a legkedveltebb hősöket.

Ezen a vonalon indultam el én is, először kérdőívben felmérve a választott iskolában, hogy a gyerekek mennyire ismerik, mennyire követik figyelemmel és mennyire szeretik a legismertebb alkotásokat a témában. A kérdésekre válaszolva a válaszadók többsége azt jelölte meg, hogy ismeri ezeket a zsánereket, kedveli és szívesen olvassa, nézi a két műfaj legismertebb, legnépszerűbb alkotásait. A legfontosabb kérdés az volt, hogy érdekesebbé tenné-e a tanórát, illetve könnyebben megtanulnák-e a tananyagot, hogyha bevonnánk az órai munkába a sci-fi és a fantasy történeteit. A válasz egyértelmű volt, hogy a tanulók többsége szívesen venné, hogyha a két műfaj megjelenne az oktatásban és a tanulásban.

Természetesen különböző tantárgyakban különböző mértékben lehetne beemelni az órai munkába ezeket a zsánereket. Én első osztályban tanítok testnevelést és itt próbáltam beépíteni a tanórába a legismertebb történeteket. Bár elsősökről van szó, a gyerekek többsége mégis ismerte, vagy legalább is hallott a szóban forgó művekről. Így, hogy a kedvenc hőseik bevonásával zajlott az óra elmondásuk szerint sokkal jobban élvezték a testnevelés órát. Én is úgy éreztem, hogy sokkal koncentráltabbak és motiváltabbak voltak a feladatok során.

Tapasztalataim alapján úgy gondolom, hogy a science fiction és a fantasy műfajnak létjogosultsága lehet az általános iskolai oktatás színesebbé, érdekesebbé és eredményesebbé tételében.

8. Felhasznált irodalom

Argay F. (2021): A fantasy műfaj története. *Pemonline* (online) Letöltés dátuma: 2023. 11. 10.
Forrás: URL: <https://pemonline.hu/a-fantasy-mufaj-tortenete/>

Argay F. (2021): A sci-fi műfaj története. *Pemonline* (online) Letöltés dátuma: 2023. 11. 10.
Forrás: URL: <https://pemonline.hu/a-sci-fi-mufaj-tortenete/>

Beregi T. (1999): Csillagok mágiája. A Star Wars-trilógia. *Filmvilág* 41(9). 54-55. Letöltés dátuma: 2024.01.20., Forrás: URL: https://www.filmvilag.hu/xista_frame.php?cikk_id=4572

Beregi T. (2002): Hol volt, hol nem lesz. A fantasy film világképe. *Filmvilág* 44(2). 18-25.
Letöltés dátuma: 2024.01.20., Forrás: URL: https://filmvilag.hu/xereses_frame.php?&mod=kereses&cikk_id=2445

Beregi T. (2010): *Pixelhősök. A számítógépes játékok első ötven éve*. Budapest: Vince Kiadó.

Clark, T. (2022): 9 months of streaming TV data show the most popular franchises on Netflix, Disney+, and more major platforms. *Business Insider*. (online). Letöltés dátuma: 2023. 11. 11.
Forrás: URL: <https://www.businessinsider.com/most-popular-tv-streaming-on-netflix-disney-and-more-services-2022-4>

Clark, T. (2022): Netflix's 'spectacle' TV boss explains how his team creates hits like 'The Queen's Gambit' and 'Jupiter's Legacy'. *Business Insider*. (online). Letöltés dátuma: 2023. 11. 11.
Forrás: URL: <https://www.businessinsider.com/inside-netflixs-spectacle-tv-push-which-includes-jupiters-legacy-2021-5>

Domokos Á. (2019): Világgjár: SF-világépítés és -rekonstruálás irodalomórán. *Anyanyelvi Kultúraközvetítés*. 2(2). 58–96. Letöltés dátuma: 2024.01.20., Forrás: URL: <https://journal.ke.hu/index.php/akk/article/view/2390/2963>

Erdélyi M. (2014): *Az irodalomoktatás új kihívásai*. A Selye János Egyetem Tanárképző Karának tudományos közleményei. Budapest: Gondolat Kiadó.

Galuska L. — Feleky M. (2015): Typologia phantastica. a fantasztikum rendszertana I. rész. *Könyv és nevelés*. 17(3). Letöltés dátuma: 2024. 02. 10. Forrás: URL: https://epa.oszk.hu/03300/03300/00025/pdf/EPA03300_konyv_es_neveles_2015_3_063-082.pdf

Galuska L. (2015) Tipologia fantastica. A fantasztikus irodalom tipológiájáról és műfajelméleteiből. *Gradus*. 2(1). Letöltés dátuma: 2024. 02. 10. Forrás: URL: https://real.mtak.hu/110697/1/2015_1_ART_003_Galuska.pdf?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CM TAAAR0vzw1BrP2txBo6r0kVT0ofBh8RgsKAAjbeuq4dT_RKpozvnfKt3ez9guI_aem_AdO U_B5kHw5NHImduc_kMMZgwace6xEIofd_50myDVJ0Ur3iLusR2Pn1YpCftEI9HfBmu-DaAa8QqMxFHbX90OIA

Gazdag L. — P. Müller P. (2014): *Fenn és lenn. Tanulmányok Herczeg Ferenc születésének 150. évfordulójára*. Pécs. Veres M.: Mi, a cserebőrűek. A fantasztikum szerepe Herczeg Ferenc irodalmi alkotásaiban, 182.

Gombos P. — Csimá M. (2019): A digitális bennszülöttek olvasási kedve, olvasáshoz való viszonya a 2017-es és a 2019-es felmérések tükrében. *Anyanyelvi Kultúraközvetítés*, 2(2). 45–57. Letöltés dátuma: 2024.01.20., Forrás: URL: https://real.mtak.hu/107034/1/2391-Gombos_Csima.pdf

Gombos P. — Hevérné K. A. — Kiss G (2015): A netgeneráció olvasási attitűdje –14–18 évesek véleménye könyvekről, olvasásról, irodalomról – egy felmérés tanulságai. *Új Pedagógiai Szemle*. 65(1-2). Letöltés dátuma: 2023. 11. 10. Forrás: URL: http://epa.niif.hu/00000/00035/00168/pdf/EPA00035_upsz_2015_01-02_052-066.pdf

Hegedüs O. (2012): *A mágia szövedéke*. Bevezetés a magyar fantasy olvasásába I. Dunaszerdahely: Lilium Aurum.

Herédi R. — Kispál D. – Kúspér J. (2022): A fantasy taníthatósága Michael Ende A végtelen történet c. ifjúsági regényének kontextusában. In: Goda Gergő Gábor *IrKa. Tanulmányok a magyartanítás módszertanairól*. Eger: EKKE Líceum.

Herédi R. — Kispál D. – Kúspér J. (2022): A science fiction lehetséges szerepe az olvasásnépszerűsítésben és a könyvtárhasználat oktatásában a felső tagozaton – László Endre Szíriusz kapitány-sorozatának jó gyakorlatai a '70-es–'80-as években In: Bakó Katalin. *IrKa. Tanulmányok a magyartanítás módszertanairól*. Eger: EKKE Líceum.

Jones, E. (2020): Science fiction builds mental resiliency in young readers. *The conversation*. (online) Letöltés dátuma: 2023. 11. 10. Forrás: URL: <https://theconversation.com/science-fiction-builds-mental-resiliency-in-young-readers-135513>

- Jung, C. G. (1989): *Bevezetés a tudattalan pszichológiájába*. Budapest: Európa Kiadó.
- Kádár J. (2010): Alice, Gruffacsőr és a többiek - Lewis Carroll halhatatlan öröksége. *Magyar Narancs*. (online) Letöltés dátuma: 2024. 03. 01. Forrás: URL: <https://magyarnarancs.hu/konyv/alice-gruffacsor-es-a-tobbiek-lewis-carroll-halhatatlan-oroksege-73284>
- Kánai A. (2018): *Holnap történt: Öt sci-fi téma, amely valósággá válhat*. Budapest: HVG Könyvek.
- Koroknai G. (2023): Az ókori sci-fi, amiben már a holdutazás és csillagközi háború is volt. *Telex*. (online) Letöltés dátuma: 2024. 03. 01. Forrás: URL: <https://telex.hu/eszkombajn/2023/06/30/lukianosz-elso-sci-fi-regeny-masodik-szazad-gorog-okor>
- Kreeft J., P. — Tacelli K., R. (2020): *A katolikus hitvédelem kézikönyve*. Ésszerű válaszok a hit kérdéseire. Budapest: Szent István Társulat.
- Lichter P. (2018): *Utazás a lehetetlenbe - Az avantgárd film absztrakt formái a science fiction filmekben*. Budapest: Gondolat Kiadó.
- Lukianosz (1982): *Igaz história*. Kalandos utazási regény az i. e. II. században. Révay József fordítása, Budapest: Magvető kiadó.
- Menadue, C. B. (2016). Science fiction and fantasy experience survey. *Research Data*. Letöltés dátuma: 2024.01.20. Forrás: URL: <https://researchdata.ands.org.au/sciencefiction-fantasy-experience-survey>
- Menadue, C. B. (2017). *Who Reads Science Fiction and Fantasy, and How Do They Feel About Science?* Letöltés dátuma: 2024.01.20. Forrás: URL: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/2158244018780946>
- Mendlesohn, F. (2002): Taxonomies of Fantasy final version. *Academia*. (online). Letöltés dátuma: 2023. 11. 11. Forrás: URL: https://www.academia.edu/6730658/Taxonomies_of_Fantasy_final_version
- Nagy Á. (2018): *Elmék (h)arcai-Tanulás és műveltség*. In: Galuska L., Feleky M. (szerk.) *Nevelj Jedit!* Budapest: Athenaeum.

Nagy Á. (2018): *Harry Potter és a roxfordi pedagógusok*. In: Horváth L. (szerk.) *Nevelj Jedit!* Budapest: Athenaeum.

Nagy Á. (2018): *Így neveld a sárkányodat, avagy pedagógiai kultúraváltás a Hibbant szigeten*. In: Karlowits-Juhász O. (szerk.) *Nevelj Jedit!* Budapest: Athenaeum.

Nagy Á. (2020): Jedik, varázslók és zombik, mint diskurzusképző konstruktivisták. A popkultúra bevonási lehetőségei a tanulási folyamatba. *Új Pedagógiai Szemle*. 70(1-2). Letöltés dátuma: 2024. 01. 10. Forrás: URL: https://epa.oszk.hu/00000/00035/00197/pdf/EPA00035_upsz_2020_01-02_147-158.pdf

Pedagógiai Program (2023): *Nagybajomi Csokonai Vitéz Mihály Általános Iskola és Kollégium Pedagógiai Programja*. Letöltés dátuma: 2024.03.05. Forrás: URL: [file:///C:/Users/Felhaszn%C3%A1l%C3%B3/Downloads/PEDPROG201181_0%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Felhaszn%C3%A1l%C3%B3/Downloads/PEDPROG201181_0%20(1).pdf)

Pintér Á. (2020): 125 éve jelent meg H. G. Wells kisregénye, az időgép. *Ugytudjuk!* (online) Letöltés dátuma: 2023. 12. 16. Forrás: URL: <https://ugytudjuk.hu/cikk/125-eve-jelent-meg-h-g-wells-kisregeny-ez-idogep>

Rinyu Zs. (2002): A tudományos-fantasztikus irodalom helyzete Magyarországon. *Könyv és Nevelés*. 4(4). 76–83. Letöltés dátuma: 2024. 02. 03. Forrás: URL: <https://epa.oszk.hu/01200/01245/00016/Rinyu.html>

Rowe, A. (2018): Science Fiction And Fantasy Book Sales Have Doubled Since 2010. *The Forbes*. (online) Letöltés dátuma: 2023. 11. 10. Forrás: URL: <https://www.forbes.com/sites/adamrowe1/2018/06/19/science-fiction-and-fantasy-book-sales-have-doubled-since-2010/?sh=775b25652edf>

RV (2009): A fantasy kialakulása. *Fiction Kult.* (online) Letöltés dátuma: 2023. 11. 10. Forrás: URL: <https://fictionkult.hu/cikk/a-fantasy-kialakulasa-265>

Sánta Sz. (2012): *Mesterséges horizontok*. Bevezetés a kortárs sci-fi olvasásába. Dunaszerdahely: Lilium Aurum.

Sós G. (2016): Cyberpunk 101. *Opus*. 8(40). 64-74. Letöltés dátuma: 2024. 02. 10. Forrás: URL: https://epa.oszk.hu/04300/04330/00066/pdf/EPA04330_opus_2016_1_64-74.pdf

Sós G. (2022): Science fiction és fantasy: nincs többé zsánergettő. *Tudaton*. (online) Letöltés dátuma: 2023. 11. 10. Forrás: URL: <https://tudaton.hu/science-fiction-es-fantasy-nincs-tobbe-zsanergetto/>

Sotymosi L.—Mikóczy A. (1979): *Nagybajom története*. Kaposvár: Nagybajom Nagyközségi Közös Tanács Végrehajtó Bizottsága.

Szélesi S. (2020): A popkultúra okosabbá tesz. *Új Pedagógia Szemle*. 70(3-4). Letöltés dátuma: 2024. 01. 10. Forrás: URL: https://epa.oszk.hu/00000/00035/00198/pdf/EPA00035_upsz_2020_03-04_116-120.pdf?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAAR38jNGgZ21TokVmlpuTqpBpeSd1EaBLhyrU0XtjuHeUcseYebfJVJ9qSHM_aem_AdN8NAO_uogwPT-64T9kVIJ4BUtiTVXUoO5JgKD87Xd5JVG-E00qwYrTIRA-Tt1IpF4yzHNdaXpA9sW_eH-8IA8g

Szerdahelyi I. — Juhász I. (szerk.) (1992): *Világirodalmi lexikon 14. svád–Szy*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Todorov, T. (2002): *Bevezetés a fantasztikus irodalomba*. Budapest: Napvilág kiadó.

Tóth M (2017): A 3-17 éves korosztály olvasási szokásai egy országos reprezentatív felmérés eredményei. Letöltés dátuma: 2023. 12. 01. Forrás: URL: http://www.azenkonyvtaram.hu/documents/11543/34323/toth_mate_-_kozvelemenykutatas_-_3-17_evesek.pdf/

Uhrman I. (2023): *Üzenetek Középföldre*. Tolkien tanulmányok. Máriabesnyő: Attraktor.

Varjas J. — Nagy Á. — Czigány Sz. — Pirkhoffer E. (2021): A star wars földrajza – sci-fi alapú oktatóregények lehetőségei a földrajztanításban. *Geometodika*. 5(3). Letöltés dátuma: 2024. 01. 10. Forrás: URL: https://epa.oszk.hu/03200/03269/00013/pdf/EPA03269_geometodika_2021_03_075-084.pdf

Varju Zs. (1991): A fantasy Magyarországon. *Elektronikus Könyv és Nevelés*, 1(1). Letöltés dátuma: 2024. 02. 10. Forrás: URL: <https://epa.oszk.hu/01200/01245/00001/cikk4.html>

Visy B. (2017): *Nem ahogy ma szokás. A narráció jegyei, szépirodalmi elbeszélőszervezetek Babits Mihály Az európai irodalom története című művében*. Budapest: Balassi Kiadó.

9. Ábrajegyzék

1. ábra: Olvasási kedv	20
2. ábra: Olvasási szokások műfajok szerint	21
3. ábra: Film és sorozat nézési szokások	22
4. ábra: Olvasási szokások a családban.	23
5. ábra: Választási lehetőség.	24
6. ábra: Science fiction és a Fantasy kedveltsége a lányoknál.	24
7. ábra: Science fiction és a Fantasy kedveltsége a két tagozat bontásában.	25
8. ábra: A tanulók véleménye a sci-fi és a fantasyról a tanórákon.	25
9. ábra: A tanulók véleménye a tanulás javításáról.	26
10. ábra: A lehetséges tanulás minőségének számszerűsítése.	26
11. ábra: Népszerűség címek szerint.	27
12. ábra: Beépíthetőség tantárgyak szerint.	27
13. ábra: Kedveltsége a testnevelés órán.	30
14. ábra: Kedveltsége hosszútávon.	30
15. ábra: Hatása a tanulókra.	31

10. Mellékletek

1. számú melléklet: Google kérdőív

https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSdW78UI417R67p05vNBY2PnIRCQBT9rBMLqN_Cirmb8sglyBw/viewform?vc=0&c=0&w=1&flr=0

Nemed? *

Lány

Fiú

Hány éves vagy? *

7

8

9

10

11

12

13

14

15

Hányadik osztályos vagy? *

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

Mennyire szeretsz olvasni? *

	1	2	3	4	5	
Nem szeretek	☐	☐	☐	☐	☐	Szeretek

Hány darab könyvetek van otthon? *

- 0-10
- 11-20
- 21-50
- 50-100
- Több mint 100

Milyen műfajhoz tartozó könyveket olvastál már el? (Többet is meg lehet jelölni!) *

- Krimi
- Romantikus
- Science-fiction vagy Fantasy
- Történelmi
- Mese
- Tudományos ismeretterjesztő

Ha olvastál science-fiction vagy fantasy könyvet, tetszett?

- Igen
- Nem

Ha olvastál melyiket?

- Science-fiction
- Fantasy
- Mindkettő

Ha olvastál science-fiction vagy fantasy könyvet kérek sorold el melyik műveket

Saját válasz

A családban szokott valaki science-fiction vagy fantasy könyveket olvasni? *

(Apa, Anya, Testvér, Nagyszülők?)

- Igen
- Nem

Melyiket olvasnád el szívesebben, egy iskolában feladott kötelező olvasmányt vagy egy science-fiction vagy fantasy könyvet? *

- Kötelező olvasmány
- Science-fiction vagy Fantasy

Szerinted a veled egykorúak is ezt válaszolnák? *

- Igen
- Nem

Szeretsz filmeket és sorozatokat nézni? *

- Igen
- Nem

Milyen típusú filmeket és sorozatokat nézel? (Többet is meg lehet jelölni!)*

- Krimi
- Romantikus
- Science-fiction, Fantasy
- Történelmi
- Kaland
- Dokumentum

Ha láttál science-fiction vagy fantasy filmet vagy sorozatot, tetszett?

- Igen
- Nem

Ha láttál akkor melyiket?

- Science-fiction
- Fantasy
- Mindkettő

Ha láttál science-fiction vagy fantasy filmet vagy sorozatot kérlek sorold el melyikeket?

Saját válasz

A családban szokott valaki science-fiction vagy fantasy filmeket vagy sorozatokat nézni? (Apa, Anya, Testvér, Nagyszülők?) *

Igen

Nem

Melyiket néznéd meg szívesebben, egy klasszikus filmet vagy egy új science-fiction és fantasy filmet vagy sorozatot? *

Klasszikus

Science-fiction vagy Fantasy

Szerinted érdekesebbé tenné a tanórákat egy science-fiction vagy fantasy mű? *

Igen

Nem

Szerinted jobban megtudnád tanulni a tanórai anyagot ezekkel a fajta művek bevonásával? *

Igen

Nem

Ha igen mennyire tenné jobbá? *

1 2 3 4 5

Nem lenne jobb Sokkal jobb lenne

Tetszett a science-fiction és fantasy témájú testnevelés órák?

- Igen
 Nem

Legyen többször science-fiction és fantasy témájú testnevelés óra?

- Igen
 Nem

A science-fiction és fantasy témájú testnevelés órák hatására fogsz science-fiction vagy fantasy témájú könyveket olvasni?

- Igen
 Nem

Melyik történetekkel találkoznál szívesen a tanórákon? (Többet is meg lehet jelölni!) *

- Csillagok háborúja (Star Wars)
 Harry Potter
 Dűne
 Trónok harca
 Gyűrűk ura
 Éhezők viadala
 Hobbit
 Narnia krónikái
 Percy Jackson és az olimposziak
 Marvel filmek és sorozatok
 DC filmek és sorozatok

Melyik órákon találkoznál szívesen ezekkel a történetekkel? (Többet is meg lehet * jelölni!)

- Magyar nyelv és irodalom
- Matematika
- Testnevelés
- Angol vagy Német
- Rajz
- Informatika
- Fizika
- Biológia
- Kémia
- Földrajz
- Környezetismeret
- Technika

2. melléklet: Testnevelés órán készült képek

1. számú fénykép

2. számú fénykép

3. számú fénykép

4. számú fénykép

5. számú fénykép

3. melléklet: A gyerekek rajzai a sci-fi és fantasy művekről

1. számú rajz

2. számú rajz

3. számú rajz

4. számú rajz

5. számú rajz

11. Nyilatkozatok

NYILATKOZAT

Palkovics Tamás (hallgató Neptun azonosítója:CM66ZK) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a **szakdolgozatot** áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A szakdolgozatot a záróvizsgán történő védelemre **javaslom**.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: **nem**

Kelt: **2023.04.11.**

belső konzulens

NYILATKOZAT

szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: PALKOVICS TAMÁS
A Hallgató Neptun kódja: CMGGZK
A dolgozat címe: HOGYAN TANULTUNK A FANTÁZIA ÉS A FANTASZTIKUM VILÁGÁNAK SEGÍTSÉGEVEL?
A megjelenés éve: 2024
A konzulens intézetének neve: NEVELÉSTUDOMÁNYI INTÉZET
A konzulens tanszékének a neve: ANYANYELVI ÉS GYERMEKKULTÚRA TANSZÉK

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlant állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelté után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: 2024. év 04. hó 11. nap

Palkovics Tamás
Hallgató aláírása